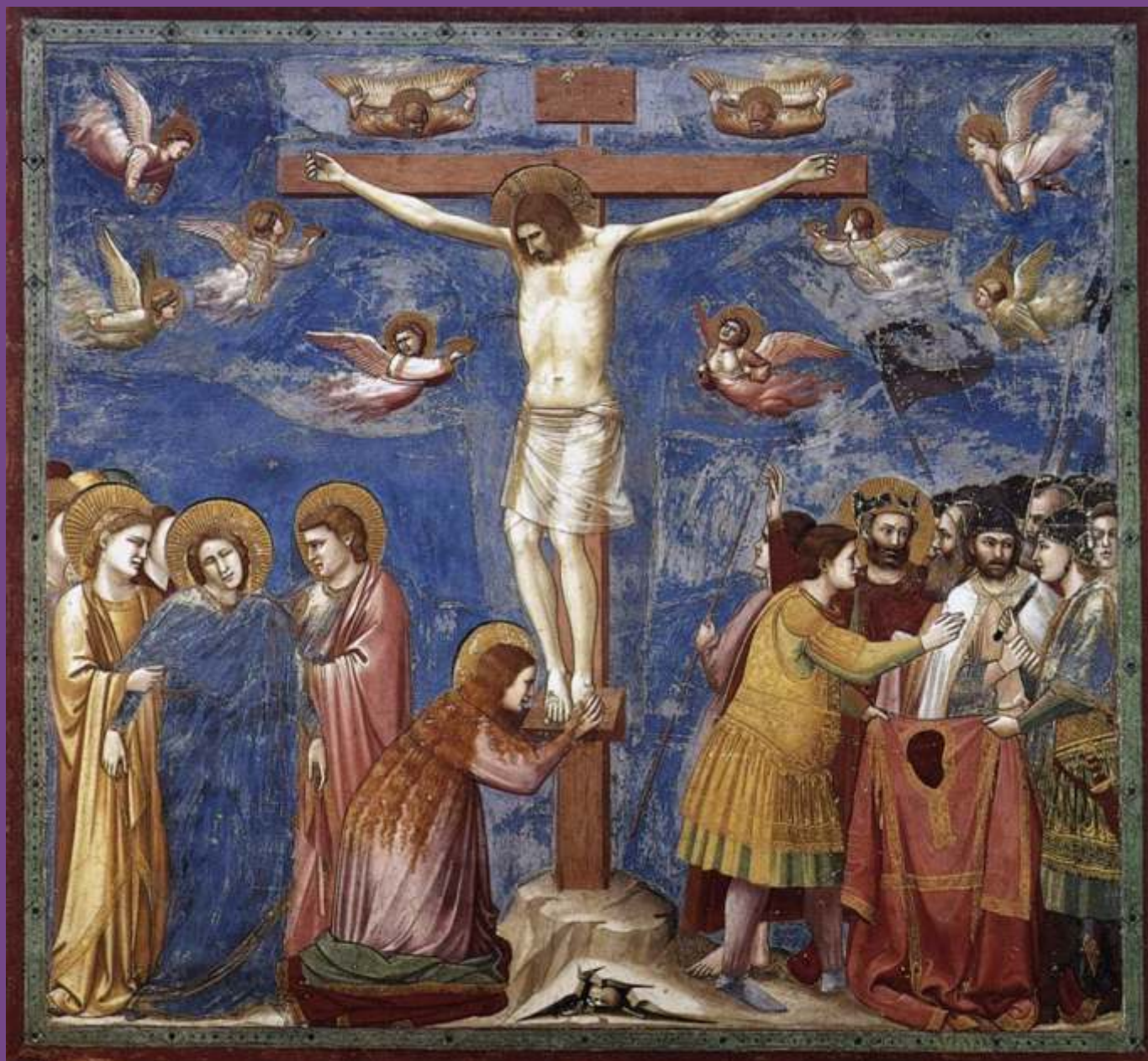

Kumbona e së Diellës

"Salita al Calvario" - Giotto 1303-1305

Gëzuar Pashkët!

KRYEDIOQEZA METROPOLITANE SHKODËR - PULT

Nr.3/4, Mars - Prill 2022

PASHKA E KRISHTERË DHE AJO HEBRAIKE PËRMBUSHËN NË TËRËSI NË KRISHTIN!

Java e Madhe, njëherësh edhe java më e rëndësishme e historisë së njerëzimit, fillon me të Dielën e Larit dhe përfundon të Dielën e Pashkëve. Ngjarjet kulmore në të janë: mundimet, vdekja dhe ngjallja e Jezu Krishtit. Pas agjërimit 40 ditorë të Kreshmëve, Java e Shenjtë i përthellon edhe më tepër mendimet dhe dëshirat e të krishterit për një jetë më intime me Zotin, i ushtron në suditje dhe reflektim për flijim suprem dhe i përgatit për kremtimin e mistereve më të thella të jetës së krishterë.

Pashkët janë një ndër festat më të hershme të njerëzimit, të ruajtura në origjinalitetin e vet të plotë deri në ditët tona. Sot kemi të bëjmë më dy festa të Pashkëve me karakter krejtësisht të ndryshëm: një është Pashka hebraike që manifeston ritualin e pandryshuar të vjetër mbi 3300 vjeçar dhe tjetra është Pashka e krishterë, që në Pashkën hebraike nxjerr paralelizma që përmbushën në tërësi në Krishtin. Moisiu, protagonist i Pashkës së vjetër, paralajmëron Krishtin, Pashkën e vërtetë. Fjala Passah është një trajtë e shkurtë për nocionet Qengji i Pashkëve; Buka e Pashkëve dhe Festa e Pashkëve. Festa e Pashkëve është festë kryesore e popullit të Izraelit. Pashkët dhe Java e Madhe kanë domethënien e liritimit. Me Pashkën e parë filloi lirimi i fëmijëve të Izraelit nga Egjipti, ndërsa pas Javës së Madhe dhe ngjalljes së Krishtit u hap rruga për lirimin e të gjithë njerëzve nga shtrëngimi i djallit. Flija e Krishtit në kryq zëvendëson domosdoshmërinë e flijimit të Qengjit të Pashkëve, Krishtit, ndërsa buka dhe vera të shndërruara në trupin dhe gjakun e Krishtit i epën të krishterit si ngrënie e Pashkës së re. Ngrënia e Pashkës me bukë të pabrume, mana dhe uji i nxjerr nga shkëmbi shënojnë Eukaristinë, bukën dhe verën si dhe sakramentet tjera të Kishës, të cilat e ushqejnë jetën e krishterë.

Imzot Angelo Massafra OFM JEZUSI U SHFAQET DHE U URON PAQEN!	4
Papa Françesku TË MOS LODHEMI DUKE BËRË MIRË	6
Imzot Angelo Massafra OFM PËR SHPËTIMIN E SHPIRTRAVE	9
Papa Françesku NJË GJEST I KISHËS SË GJITHMBARSHME	11
Mario Card. Grech - + Lazzaro You Heung Sik NEVOJA URGJENTE PËR VËLLAZËRI	13
Dom Nosh Gjolaj KULTIVIMI I DURIMIT DHE I NJOHJES	15
Moter Marjeta Gjoka DASHURIA E KRISHTERË LE TË JETË E ÇILTËR	18
Imzot Angelo Massafra OFM KARTA E FIRENCES	21
Roberto Pacilio MESDHEU KUFI PAQEJE!	23
Imzot Angelo Massafra OFM JOZEFI - DHURATA E MADHE E ATËSISË	24
Frank Shkreli IPESHKVI GJON NIKOLLË KAZAZI	26
Alfred Çapaliku BUKURIA E TRINGËS,	29
Redaksia SHIRQI - MONUMENT 1500 VJEÇAR	31
Redaksia VITRINË LIBRI	32

KUMBONA E SË DIELLËS

Viti XXXV, nr. 3/4 (553 - 554) Mars - Prill 2022

Revistë Fetaro-Kulturore

Drejtues

Imzot Angelo MASSAFRA

Redaksia:

Dom Nikë Ukgjini (Kryeredaktor)

Dom Vlash Palaj

Dom Gjovalin Simoni

Xhon Nika (Redaktor Teknik)

Adresa:

Arqipeshkvia Shkodër

Sheshi Gjon Pali II

Tel. 0222-42764 / Fax. 0222-43673

e-mail: n_ukgjini@yahoo.it

www.kishakatolikeshkoder.com

KRYEDIOQEZA METROPOLITANE SHKODËR - PULT

JEZUSI U SHFAQET DHE U URON PAQEN!

Mesazhi i Pashkës 2022

Të dashur Vellezër dhe Motra,

Janë kthyer sërish ditët e festës së madhe të Pashkës: ngjarja më e rëndësishme fetare për ne të krishterët, ajo që i jep kuptim dhe arsye fesë që na bën ta quajmë veten besimtarë në Krishtin. Me Palin apostull pohojmë se *"në qoftë se me të vërtetë Krishti nuk është ngjallur, (atëherë) i kotë është predikimi ynë - i kotë besimi juaj"* (krh. 1 Kor 15,14).

Ngjallja e Jezusit është garancia e hyjnisë së tij, për këtë e quajmë "Zot" dhe "Biri i Hyjit", i cili ofroi jetën e vet dhe e mori sërish atë me fuqinë e krahut të vet (krh. Gjn 10,17-18). Dhe ne shpëtojmë vetëm duke njohur dhe duke shpallur faktin që Krishti është Zot (krh. Rom 10,9).

Të dashur vëllezër dhe motra, sot më shumë se kurrë duhet ta shpallim zotërinë e Krishtit të ngjallur në këto kohë kur po përshkojmë errësirën e vdekjes të shkaktuar nga luftërat që po i vënë flakën planetit tonë, në veçanti nga lufta e pakuptueshme i Rusisë kundër Ukrainës, ndërsa ende nuk kemi dalë përfundimisht nga errësira e thellë e një pandemie globale.

Dhe kjo për dy arsye: së pari sepse njohja e përvuajtë e zotërisë së Krishtit do të thotë gjithashtu të pranojmë se askush nuk mund të dominojë dhe

mpost të tjerët, pa u ndëshkuar, qoftë edhe në emër të një ideologjie apo të ndonjë mendimi politik. Së dyti, sepse Krishti i Ngjallur e ushtron zotërinë e tij jo me dhunë, por duke sjellë dhuratën e paqes.

Mbrëmjen e Pashkës, nxënësve të mbledhur në Çenakull, të mbyllur brenda nga frika, Jezusi u shfaqet dhe u uron paqen, u jep Shpirtin Shenjt dhe fuqinë për të falur mëkatet (krh. Gjn 20,19-23). Paqja që uron Jezusi i Ngjallur konsiston në të jetuarit e plotë të prani të Hyjit; Shpirti i dhuruar është garancia e kësaj pranije tek ata që besojnë në Të; fuqia për të falur mëkatet është kumtimi se Hyji është mëshirë dhe dëshiron që bijtë e tij ta jetojnë

këtë mëshirë, të marrë dhe të dhënë.

Pranimi i Krishtit të Ngjallur si Zot i jetës sonë është e gjithë kjo, por edhe fillimi i jetës së re, të shënuar nga prania e Shpirtit shenjtërues; është edhe fillimi i marrëdhënieve të reja mes nesh, të shënuara nga mëshira e ndërsjellë.

E kuptojmë se nuk mjafton të bëjmë shpallje paqeje, por është e nevojshme para së gjithash të kemi paqe në zemër; as nuk mjafton që këtë gjë ta bëjnë vetëm të fuqishmit e tokës: është e nevojshme që secili të jetojë dhe të punojë për paqen në vetvete, në shtëpinë e tij dhe në vendet ku ndodhet. Më lejoni të jem më konkret: le të heqim mllefën nga zemrat tona, të heqim, njëherë e përgjithmonë dëshirën për të shfrytëzuar tjetrin me ryshfet dhe korrupsion, le të bëjmë secili detyrën e vet me korrektes, transparencë e drejtësi, pa kërkuar asgjë që nuk na takon me ligj në çdo sektor: në pazar, në shkollë, në universitet, në gjyqe dhe në sektorin e shëndetësisë! Të jemi solidarë me më nevojtarët, s i na fton Shën Nena Tereza jonë.

Të dashur, ne, në vend që të ankohe mi gjithmonë e/ose të braktisim Atdheun tonë, të gjithë së bashku e secili prej nesh të veprojmë në mënyrë që Shqipëria jonë të behet me e jetueshme!

Prandaj, po u drejtoj këtë apel të përzemërt të gjithë besimtarëve në Krishtin, juve të cilëve ju arrin ky mesazh përshëndetës dhe të gjithë burrave dhe grave vullnetmirë: t'i lejojmë Krishtit të

Ngjallur që t'i kalojë dyert e mbyllura të "çenakujve" tanë të kyçur, të zemrave tona të frikësuar, të marrëdhënieve tona të sëmura nga pasiguritë dhe dyshimet.

Mos kini frikë ta mikprisni Atë që dëshiron të ulet në tryezë me ju, jo për të hequr diçka nga tavolina juaj, por për të dhuruar vetveten si ushqim dhe pije. Dhe atëherë Ai, i vetmi Zot dhe Shpëtimtar, do t'ju japë bashkë me veten e tij edhe paqen e shumëdëshiruar, Shpirtin jetëdhënës dhe shenjtërues,

së bashku me një jetë të re plot dashuri të mëshirshme.

Ky apel është edhe përmbajtja e urimeve të mia të sinqerta për këtë solemnitet pashkvor. Bekimi i Krishtit të Ngjallur, Zotit dhe Shpëtimtarit tonë, zbritet me bollëk mbi ju, mbi familjet tuaja, mbi Kishën tonë në ecje sinodale, mbi shoqërinë civile dhe mbi pushtetarët tanë, por veçanërisht mbi të sëmurët dhe mbi ata që janë duke jetuar shqetësimet e kësaj kohe krize.

Uroj: katolikëve, Ortodoksëve dhe të gjithëve të krishterë: Gezuar Pashkën.

+ Angelo Massafra OFM
Arqipeshkev Metropolit i Shkoder-Pult
President i Konferencës Ipeshkvore të Shqipërisë

TË MOS LODHEMI DUKE BËRË MIRË

Mesazhi i Atit të Shenjtë Papa Françeskut për kohën e Kreshmëve 2022.

“Mos të lodhemi kurrë duke bërë mirë; për të vërtetë, nëse nuk do të mejmë, patjetër në kohën e duhur, do të korrim. Prandaj, derisa të kemi kohë, t'i bëjmë mirë gjithkujt” (Gal 6,9-10a).

Të dashur vëllezë e motra,

Krezhmët, janë kohë e volitshme e ripërtëritjes personale e bashkësiore e cila na çon drejt Pashkës së Jezu Krishtit të vdekur dhe të ringjallur. Për ecjen kreshmorë të këtij viti 2022, do të na bënte mirë reflektimi i nxitjes së Shën Palit drejtuar Galatasve: “Mos të lodhemi kurrë duke bërë mirë; për të vërtetë, nëse nuk do të mejmë, patjetër në kohën e duhur, do të korrim. Prandaj, derisa të kemi kohë (kairos), t'i bëjmë mirë gjithkujt” (Gal 6,9-10a).

Mbjellja dhe korrja

Në këtë pjesë biblike, Apostulli thërret në mendje imazhin e mbjelljes dhe të korrjes, një imazh kaq i dashur edhe për Jezusin (krh. Mt 13). Shën Pali na flet për kairos: një kohë e volitshme për të mbjellë të mirën në parashikim të korrjes. Çfarë është për ne kjo kohë e volitshme? Sigurisht që është Kreshma, por është edhe krejt ekzistenca tokësore, për të cilën Kreshmët janë në një farë mënyre një imazh. (Krh. SHËN AGOSTINI, *Serm.* 243,9,8; 270,3; En. në Ps. 110, 1).

Në jetën tonë, shpesh herë mbizotërojnë

thatësira e krenaria, dëshira për të pasur, grumbulluar dhe konsumuar, siç bën edhe njeriu i marrë në shëmbëlltyrën ungjillore, i cili e konsideronte jetën e vet të sigurt e të lumtur, ngaqë kishte një grumbullim të madh në grunarët e tij (krh. Lk 12,16-21). Koha e Kreshmëve na fton për t'u kthyer, për të ndryshuar mentalitet, kështu që jeta të ketë të vërtetën e vet dhe bukurinë e saj, jo shumë në të pasur por në të dhuruarit: jo shumë në të grumbulluarit, por në të mbjellurit e së mirës dhe në të bashkëndarit e saj.

Bujku i parë është vetë Zoti, i cili me bujari, “vazhdon duke mbjellë në vetë njerëzimin, farën e së mirës” (krh. Fratelli tutti (*Vëllezër të gjithë*), 54). Gjatë Kohës së Kreshmëve jemi të ftuar që t'i përgjigjemi dhuratës së Hyjit duke e pranuar Fjalën “e gjallë dhe vepruese” (Heb 4,12). Dëgjimi i vazhdueshëm i Fjalës së Zotit, bën që të piqet një gatishmëri e ëmbël ndaj veprimit të saj (krh. *Jak* 1,21) që e bën të frytshme jetën tonë. Nëse edhe vetëm kjo na gëzon, aq më e madhe do të jetë thirrja për të qenë “bashkëpunëtor të Hyjit” (krh. *1Kor* 3,9), duke e përdorë mirë kohën e tashme (krh. *Ef*

5,16) për të mbjell dhe duke bërë të mirën. Thirrja për të bërë mirë nuk duhet parë si një peshë, por si një hir që Krijuesi na do pikërisht kështu, të bashkuar me frytshmërinë e zemërgjerësisë së Tij.

Po korrja? A nuk mbillet në fakt me qëllim që të korret? Sigurisht. Lidhja mes mbjelljes dhe korrjes është paraqitur edhe nga vetë Shën Pali, i cili thekson: “Kush mbjell me horrjati, pak do të korrë, e kush mbjell me begati, me begati do të korrë” (2Kor 9,6). Po, për çfarë korrjeje flitet? Fryti i parë i së mirës që kemi mbjellë gjendet në veten tonë dhe në marrëdhëniet tona të përditshme, qoftë edhe në gjestet më të vogla të bamirësisë. Në Zotin, asnjë gjest dashurie, sado i vogël që të jetë, e asnjë lodhje bujare (krh. Nxitja Ap. Gëzimi i Ungjillit, 279), nuk shkon kot. Sikurse pema që njihet nga frytet, (krh. Mt 7,16.20), kështu edhe jeta plot me vepra të mira është e ndritshme (krh. Mt 5,14-16) dhe mbanë në vetvete parfumin e Krishtit në botë (krh. 2Kor 2,15). T'i shërbesh Zotit, i lirë nga mëkatet, bën që të piqu fryte të shenjta për shëlbimin e të gjithëve (krh. Rom 6,22).

Në fakt, në realitet ne shohim vetëm një pjesë të frytit që kemi mbjellë, sepse siç na thotë edhe shprehja ungjillore, “njëri mbjell e një tjetër korr!” (Gjn 4,37). Pikërisht, duke mbjellë për të mirën e tjetrit, marrim pjesë kështu në zemërgjerësinë e Zotit: “është një fisnikëri e madhe, të fillosh procese të cilat sjellin fryte, që pastaj do t'i korrin të tjerët, me shpresën që e vendosim në forcën e fshehtë që ndodhet në të mirën që mbjellim” (Enc. *Fratelli tutti*, 196). Të mbjellësh për të tjerët, na liron nga logjika llogari-marrëse personale dhe të vepruarit tonë i jep një frymëmarrje më të gjerë dhe falas, duke e bërë pjesë kështu, të horizontin të mrekullueshëm të planit mirëdashës të Zotit.

Fjala e Zotit e zgjeron dhe e ujitë më shumë zemrën tonë: na shpall që korrja e vërtetë është ajo eskatologjike, ajo e ditës së fundit, e ditës që nuk perëndon. Fryti i përmbushur i jetës sonë dhe i veprave tona është fryti për jetën e pasosur (Gjn 4,36), që do të jetë edhe “thesari ynë në qiell” (Lk 12,33; 18,22). Vetë Jezusi e përdorë imazhin e farës që vdes në dhë e jep fryt, për të shprehur misterin e vdekjes dhe të ringjalljes së Tij (krh. Gjn 12,24); e Shën Pali pastaj e merr dhe e përdorë për të folur për ngjalljen e trupit tonë: “kështu edhe ngjallja e të vdekurve: mbillet në shkatërrueshmëri e ngjallet në pashkatërrueshmëri; mbillet në çnderim e ngjallet në lavdi; mbillet në dobësi e ngjallet në fuqi; mbillet trup lëndor e ngjallet trup shpirtëror” (1Kor 15, 42-44). Kjo shpresë është drita e madhe që Krishti sjellë në botë: “e në qoftë se në Krishtin

shpresojmë vetëm në të mirat e kësaj jete, atëherë ne jemi njerëzit më të mjerët. Por, vërtet, Krishti u ngjall prej të vdekurve! Ai është fryti i parë i të vdekurve!” (1Kor 15, 19-20), në mënyrë që ata që janë thellësisht të bashkuar me të në dashuri, “dhe të ngjashëm në vdekjen e tij” (Rm 6,5), të jenë të bashkuar me të edhe në ringjallje për jetën e pasosur (krh. Gjn 5,29): “Kurse të drejtët, atëherë, do të shndrisin porsi dielli në Mbretërinë e Atit të tyre” (Mt 13,43).

Të mos lodhemi duke bërë mirë!

Ringjallja e Krishtit e gjallëron shpresën tokësore me “shpresën e madhe” të jetës së pasosur dhe vendos qysh tash, në kohën e tanishme, farën e shëlbimit (krh. BENEDIKTI XVI, Spe salvi, 3;7). Përballë dëshpërimit të hidhur për shkak të ëndrrave të ndërprera në mes, përballë sfidave shqetësuese, përballë shkurajimit për mjetet tona të varfra, qëndron tundimi për t'u mbyllur në egoizmin vetjak individualist, duke gjetur strehë në indiferencën ndaj vuajtjeve të të tjerëve. Në, këto momente edhe burimet më të mira janë të kufizuara: “lodhen të rinjtë edhe meken, marrin në thua të rriturit e rrëzohen” (Is 40,30). “Ai të lodhurit i jep fuqi, të pamundshmit ia shton fuqitë (...) kurse ata që shpresojnë në Zotin, përtëriten në fuqi, marrin krahë porsi shqiponja, vrapojnë e nuk lodhen kurrë, ecin edhe kurrë nuk meken” (Is 40, 29.31). Krezhmët na nxisin që ta vëmë shpresën dhe besimin tonë në Zotin (krh. 1Pjt 1,21), sepse vetëm fiksimi i shikimit tonë në Krishtin e ringjallur (krh. Heb 12,2), na mundëson ta pranojmë kështu nxitjen e Apostullit: “të mos lodhemi duke bërë mirë” (Gal 6, 9).

Të mos lodhemi kurrë duke u lutur. Jezusi na ka mësuar që është e nevojshme të lutemi “gjithmonë e kurrë të mos pushojmë” (Lk 18,1). Kemi nevojë të lutemi sepse kemi nevojë për Zotin. Vetëmjaftueshmëria është një iluzion i rrezikshëm në jetën tonë. Nëse pandemia na ka bërë të prekim me dorë dobësinë personale dhe atë shoqërore, kjo Kohë e Krezhmëve na bën që të provojmë mbështetjen e besimit në Zot, pa të cilën nuk mund të kemi qëndrueshmëri (krh. Is 7,9). Askush nuk mund të shpëtohet i vetëm, sepse jemi të gjithë në të njëjtën barkë mes stuhive të historisë; (Krh. *Momenti i jashtëzakonshëm i lutjes në kohën e epidemisë* (27 mars 2020), por mbi të gjitha askush nuk shpëton pa Zotin, sepse vetëm misteri pashkvorë i Jezu Krishtit na jep fitoren mbi ujërat e errëta të vdekjes. Feja nuk na i heq travajet e jetës, por na lejon që t'i kapërcejmë të bashkuar me Hyjin në Krishtin me shpresën e madhe që nuk zhgënjën, pengun i së cilës është vetë

dashuria e Zotit që është zbrazur në zemrat tona me anë të Shpirtit Shenjt (krh. Rm 5,1-5).

Të mos lodhemi duke e hequr të keqen nga jeta jonë. Agjërimi trupor për të cilin na fton Kreshma, e forcon shpirtin tonë në luftë kundër mëkatit. Të mos lodhemi duke kërkuar falje me anë të Sakramentit të Pendësës e të Pajtimit, duke e ditur që Zoti nuk lodhet kurrë duke na falur ; (Krh. *Angelus*, 17 mars 2013). të mos lodhemi duke luftuar kundër lakmisë, një dobësi kjo që e çon njeriun drejt egoizmit e drejt së keqes, duke i hap rrugë të ndryshme përgjatë shekujve e duke e çuar njeriun, kështu, drejt mëkatit dhe së keqes (krh. *Fratelli tutti*, 166). Njëra nga këta rrugë është edhe rreziku i varësisë nga mediat digjitale, e cila i varfëron marrëdhëniet njerëzore. Kreshmët janë atëherë momenti i volitshëm për të kundërshtuar këta tundime e për të kultivuar një komunikim më gjithëpërfshirës e më njerëzor (krh. *ibid.*, 43) që përbëhet nga “takimet reale” (*ibid.*, 50), mes dy personave, “tek për tek”.

Të mos lodhemi duke bërë mirë me vepra bamirësie ndaj të afërmit. Gjatë kësaj Kohë Kreshmë do të bëjmë edhe lëmoshë duke dhuruar me gëzim (krh. 2Kor 9,7). Hyji që “mbjellësit i jep farën, ai do t'i japë edhe bukën për ushqim” (2Kor 9,10), ai mendon për secilin prej nesh e jo vetëm për të ngrënë, por edhe që të jemi bujarë duke u bërë mirë të tjerëve. Nëse është e vërtetë që krejt jeta jonë është kohë e volitshme për të mbjellur të mirën, të shfrytëzojmë pra këtë Kohë Kreshmesh që të kujdesimi për ata që gjenden pranë nesh, për t'u bërë të afërmit e atyre vëllezër e motra që janë të plagosur nëpër rrugët e jetës. (krh. Lk 10,25-37). Koha e Kreshmëve është moment i artë për të

kërkuar e jo për të shmangur, atë që është në nevojë; për të thirrur e jo për të injoruar, atë që dëshiron për të qenë dëgjuar dhe ka nevojë për një fjalë të mirë; për të vizituar dhe jo braktisur, atë që vuan nga vetmia. Le ta vëmë në praktikë thirrjen për të bërë mirë të gjithëve, duke gjetur kohën për të dashur më të vegjlit e të pambrojturit, të braktisurit e të përçmuarit, kush është i diskriminuar dhe i mënjeluar (krh. Enc. *Fratelli tutti*, 193).

Nëse nuk do të mejmë (reshtim), patjetër në kohën e duhur, do të korrim!

Koha e Kreshmëve na kujton çdo vit që “e mira, po ashtu edhe dashuria, drejtësia e solidariteti, nuk arrihen vetëm me një herë, por duhet t'i kërkojmë e t'i fitojmë ata çdo ditë (*ibid.*, 11). T'ia kërkojmë atëherë Zotit, durimin e qëndrueshëm të bujkut (krh. Jak 5,7) për të mos reshtur duke bërë të mirën, hap pas hapi. Kush rrëzohet t'ia zgjasë dorën Atit, i cili gjithmonë na çon në këmbë. Kush është i humbur, për shkak të mashtrimeve tunduese të të keqit, të mos vonohet që të kthehet tek Ai që “fal me gjithë zemër” (Is 55,7). Në këtë kohë kthimi duke gjetur mbështetje edhe në hirin e Zotit e në bashkimin e Kishës, të mos lodhemi duke bërë të mirën. Agjërimi përgatit tokën, lutja e lagë e bamirësia e bën të frytshme. Kemi besimin e plotë në fenë, që “nëse nuk do të mejmë, patjetër në kohën e duhur do të korrim” e që me dhuratën e qëndrueshmërisë, do të marrim të mirat e premtuara (krh. Heb 10,36) për shëlbimin tonë dhe të të tjerëve (krh. 1Tim 4,16). Duke e praktikuar dashurinë vëllazërore ndaj të gjithëve, jemi të bashkuar me Krishtin, i Cili ka dhënë jetën e vet për ne (krh. 2Kor 5,14-15) e do të parashijojmë kështu, gëzimin e mbretërisë së qiejve, kur Zoti do të jetën “gjithçka në të gjithë” (1Kor 15,28).

Virgjëra Mari, nga kraharori i së cilës ka lulëzuar Shëlbuesi dhe që i ruante të gjitha këto ngjarje dhe “i shoshiste në zemrën e vet” (Lk 2,19) na e dhashtë dhuratën e durimin e na afroftë me praninë e saj amnore, që kjo kohë kthimi të sjellin fryte të shëlbimit të amshuar.

Romë, Shën Gjoni në Lateran, 11 nëntor 2021

ËSHTË E NEVOJSHME QË TË SHQETËSOHEMI PËR SHPËTIMIN E SHPIRTRAVE

Homelia: Enjtja e Madhe 2022

Shumë të dashur vëllezër në Urdhrin e Shenjtë dhe të gjithë ju, me të cilët ne Mbarështuesit e shenjtë ndajmë të vetmin Pagëzim që na ka bërë, siç kënduam në fillim të këtij kremtimi, popull mbretëror, assemble të shenjtë, fis priftëror, popull të shenjtë të Hyjit.

Mesha e Krizmës këtë vit (edhe vitin e ardhshëm, në dashtë Zoti) vendoset në kontekstin e rugëtimit sinodal që po përjeton Kisha, në mbarë botën, përmes takimeve të reflektimit, të dëgjimit, të propozimeve konkrete për ripërtëritjen e jetës kishtare. Kremtimi eukaristik mëngjesin e të Enjtes së Madhe është, si çdo Meshë, shfaqje e sinodalitetit të Kishës, në ato elemente përbërës që shpjegohen mjaft mirë në moton e vetë Sinodit: bashkim, pjesëmarrje, mision.

Në këtë kohë, veçanërisht të shënuar nga tmerri i luftës, e cila, megjithatë, nuk duhet të na bëjë ta humbasim shpresën dhe aq më pak aftësinë për t'i dalluar shenjat e pranisë së Zotit në botë (si edhe shenjat e veprimit të së keqes që gjithmonë sulmon të mirën e njerëzimit), Kisha duhet të rizbulojë rolin e saj amënor, duke imituar Virgjërën Mari, të cilën, në solemnitetin e Ngritjes së saj në Qiell, e quajmë "shenjë ngushëllimi dhe shprese të sigurt". Mbarë Kisha, në tërësinë e anëtarëve të saj, duhet të jetë si Maria, shenjë ngushëlluese dhe shprese e sigurt: "ngushëllim" në vështirësitë që sjell rruga e zhvillimit njerëzor dhe "shpresë e sigurt" për t'u treguar të gjithë njerëzve qëllimin drejt të cilit duhet të na çojë kjo ecje. ...dhe qëllimi është Zoti.

Prandaj, është jashtëzakonisht e nevojshme që të gjithë ta njohim veten në fjalët e mrekullueshme të Isaisë profet, që jehuan në këtë asamble liturgjike në leximin e parë, siç i bëri të jehojnë edhe Jezusi në sinagogën e Nazaretit. Shpirti i Hyjit u derdh me bollëk mbi ne dhe na shenjtëroi si bartës të një "lajmi të mirë për të varfërit". Ne jemi ajo "mbretëri priftërinjsh" për të cilën Gjoni na foli në leximin e dytë, bartës të një lajmi të Zotit që është "Alfa dhe Omega, Ai që është, që ishte dhe që do të vijë", drejt të cilit e gjithë bota ka të drejtë të orientohet për të shpëtuar.

Po, shpëtimi i shpirttrave duhet të jetë shumë i rëndësishëm për ne! Për të gjithë njerëzimin, në fakt, Zoti Jezus derdhi Gjakun e Tij në Kryq. Dhe pikërisht nga Kraharoni i shpëruar lind Kisha, me

synimin që të mbledhë trashëgiminë e Krishtit dhe të vazhdojë veprën e tij në kohë dhe hapësirë. Zakonisht lindjen e Kishës e bëjmë të përkojë me dhuratën e Shpirtit Shenjt ditën e Rrëshajëve; por Ungjilli i Gjonit, të cilin do ta lexojmë nesër në liturgjinë e Mundimeve, e vendos këtë dhuratë të Shpirtit Shenjt (dhe për rrjedhojë edhe lindjen e Kishës, të përfaqësuar nga Maria dhe nxënësi i dashur) pikërisht në momentin e vdekjes së Jezusit me këto fjalë: "Uli kryet e dha shpirt" (Gjn 19,30).

Nga e gjithë kjo kuptojmë se sa e nevojshme është që ne si Kishë ta bëjmë tonin këtë mision me anë të atyre mjeteve që Sinodi ka në dispozicion: bashkim, pjesëmarrje, mision.

Duhet ta rizbulojmë bukurinë e bashkimit, në frymën e vëllazërisë së vërtetë. Në fakt, çfarë dëshmie mund t'i ofrojmë botës nëse nuk jemi në bashkësi me njëri-tjetrin? Vetë Jezusi na tha: "Nëse e doni njëri-tjetrin, të gjithë do t'ju njohin se jeni nxënësit e mi" (Gjn 13,35); sepse i vetmi urdhërim që na la Jezusi është pikërisht ai i dashurisë.

Por si vihet në jetë ky urdhërim i dashurisë?

Vetë Jezusi na e shpjegon: "*Dashuria më e madhe që ndokush mund të tregojë është: të japë jetën e vet për miqtë e vet!*" (Gjn 15,13). Bëhet fjalë që të lëmë mënjatë veten tonë, egoizmin tonë, për të favorizuar rritjen dhe të mirën e tjetrit. Tani, të përpiqemi që ta zbatojmë këtë urdhër në të gjitha fushat e jetës sonë: në familje, në fillim. Sa situata do të ndryshonin për mirë nëse çdo familje do të ishte një laborator dashurie! Vetë bota do të ishte ndryshe dhe luftërat do të zhdukeshin brenda një sekonde të vetme.

Por flasim edhe për bashkësitë kishtarë, si dhe për marrëdhëniet vëllazërore në kler. Sa dobi do të kishim nëse do të ishim më të aftë që ta vlerësonim njëri-tjetrin në mënyrë të ndërsjellë, të gëzoheshim për të mirën e të tjerëve. Me siguri do të shmangnim rrezikun për të cilin flet shpesh Papa Françesku: klerikalizmin që infekton si priftërinjtë, ashtu edhe laikët. Dashuria, shumë të dashur vëllazër dhe motra! Vetëm dashuria mund ta ndryshojë botën. Dhe ne kemi marrë pikërisht këtë urdhër nga Jezusi.

Pra, dashuria është vend bashkimi që i hapet vëllazërisë universale, edhe në dimensionin tjetër, atë të pjesëmarrjes. Në fakt, pjesëmarrja përjashton absolutisht çdo formë delegimi, por na bën që të gjithë të jemi në linjë të parë në realizimin e mbretërisë së Zotit. Sa shumë pasuri ka në Kishë: shoqata, lëvizje kishtarë, përshtetësi të ndryshme, jetë e kushtuar aktive dhe soditëse! Është një pasuri nga e cila nxjerrim pak, pikërisht sepse ekziston mentaliteti i delegimit. Them: "kjo i përket Ipeshkvit", "i përket priftit", "kjo u përket të kushtuarve", "u përket laikëve". Shprehje të tilla kanë të vërtetën e tyre për sa u përket specifikave të secilës, por përmbajnë edhe rrezikun e delegimit dhe atë të përtacisë që na bën statikë, të paafte për të vlerësuar atë të mirë që kemi në Kishë.

Dhe nëse jemi statikë nuk jemi në gjendje misioni; dhe, siç thashë më përpara, është e nevojshme që të shqetësohemi për shpëtimin e shpirtit. Nëse Kisha nuk është misionare, nuk është Kishë! Dhe nuk po flas për kthimin e të tjerëve në fenë tonë, por për kthimin e vetvetes. Kthim para së gjithash në Fjalën e Hyjit, që fut në ne një shqetësim të shëndetshëm, si te Shën Pali: "*I mjeri unë nëse nuk e predikoj Ungjillin!*" (1Kor 9,16). Kë të ungjillëzojmë? Jetën: ta çojmë Ungjillin në të gjitha fushat e jetës njerëzore, në mënyrë që ajo të shndërrohet me fuqinë e kësaj fjale, e cila, thotë Zoti, "*s'do të kthehet tek unë pa fryt, pa pasë kryer gjithçka më pëlqen dhe pa pasë zbatuar atë për çka e nisa*" (Is 55,11). Kjo është njëra nga katër qëndrimet që Papa i quan "afërsi"; afërsia me Zotin,

të cilën Papa dëshiron që priftërinjtë ta vënë në veprim në jetën e tyre.

Pastaj kthimi te tjetri, te vëlla dhe te motra: ata që ecin me mua drejt Krishtit dhe ata që e kanë harruar Krishtin; por edhe ata që nuk e njohin Krishtin dhe që meritojnë ta takojnë atë. Rizbulojmë kënaqësinë që t'u japim kohë marrëdhënieve vëllazërore për të nxitur dialogun dhe dëgjimin e ndërsjellë: këtë gjë ua them të gjithëve, por në veçanti juve, të dashur meshtarë, që, në ditën e shugurimit i jeni bashkuar një presbitëri në të cilin bëni pjesë dhe duhet të dalloheni për aftësinë për dialog, dëgjim dhe pranim të ndërsjellë. Të dashur meshtarë, në këtë kthim gjejmë edhe dy afërsi të tjera për të cilat flet Papa Françesku dhe të cilat nuk duhet t'i anashkalojmë.

Pas pak do t'i dëgjojmë meshtarët tanë të ripërtërijnë premtimet e tyre meshtarake, për të qenë besnikë ndaj tyre ata kanë nevojë për mbështetjen dhe lutjet e secilit prej jush, të dashur besimtarë. Mos i lini vetëm priftërinjtë tuaj! Bashkëpunoni me ta në rritjen e bashkësisë së krishterë. Nga ana e tyre, ata kanë marrë përsipër angazhimin për t'u lutur për ju dhe për të thyer bukën e Fjalës dhe të Eukaristisë për ju, në saje të fuqisë së dhënë nga lutja e shugurimit dhe e luterjes së duarve të tyre me atë vaj të shenjtëruar, Krizmën, të cilën do ta shugurojmë pas pak dhe që në sakramentet e fillimit të krishterë ka luter kokën e secilit prej nesh.

Kjo është Mesha e Krizmës: kremtim i një Kishe sinodale d.m.th: një kishë që ec më të bashkuar. Uroj të realizohet për Arqipeshkvinë tonë të dashur të Shkodër-Pult. Dhe e uroj:

- për veten time, si ipeshkëv i kësaj pjese të Kishës universale;

- për presbitërin tim, të cilin e ftoj për një bashkësi të përtërirë me mua në udhëheqjen e popullit të shenjtë të Zotit (*dhe kjo është një tjetër "afërsi" që dëshiron Papa*);

- dhe për të gjithë të kushtuarit dhe per ju: besimtarë laikë.

Dhe po e bëj me fjalët e Shën Palit, që aq mirë shprehin qëllimin që i vendosëm vetes për të arritur: "*Një Trup të vetëm, një Shpirt të vetëm - sikurse një e vetme është shpresa... Një Zot, një fe, një pagëzim; një Hyj të vetëm, Atin e të gjithëve, i cili sundon mbi të gjithë, vepron nëpër të gjithë e banon në të gjithë*" (Ef 4,4-6).

Atij nderi dhe lavdia në shekuj të shekujve. Amen.

Imzot Angelo MASSAFRA

NJË GJEST I KISHËS SË GJITHMBARSHME, NË KËTË MOMENT DRAMATIK!

*Letra e Papa Françeskut dërguar ipeshkvijve
nga Shën Gjoni në Lateran, 21 mars 2022.*

I dashur vëlla,

Ka kaluar pothuajse një muaj qysh prej fillimit të luftës në Ukrainë, e cila po i shkakton vuajtje çdo ditë e më të tmerrshme atij populli që po heq kaq shumë, duke kërcënuar edhe paqen në botë. Në këtë orë të errët, Kisha është e thirrur fuqimisht që të ndërhyjë pranë Princit të paqes dhe t'iu qëndrojë afër atyre që po i paguajnë mbi lëkurën e tyre pasojat e këtij konflikti. Prandaj, iu jam mirënjohës të gjithëve atyre që po iu përgjigjen me shumë bujari thirrjeve të mia për lutje, agjërime dhe dashuri.

Tani, duke pasur parasysh edhe kërkesat e shumta të Popullit të Hyjit, dëshiroj t'ia besoj në mënyrë të veçantë Zojës së bekuar, Kombet në konflikt midis tyre. Sikurse e kam thënë dje në mbarim të lutjes së Engjëllit të Tënzot, dëshiroj që me datë 25 mars, të Kremten e Zojës Nunciatë, të përmbush një Akt solemn kushtimi të njerëzimit, veçanërisht të Rusisë dhe Ukrainës, Zemrës së papërlyer të Zojës. Ky Akt kushtimi do të bëhet gjatë një Kremtimi pendestar në Bazilikën e shën Pjetrit, në orën 17:00 me orën e Romës, pasi është e nevojshme që të jemi të përgatitur mirë për të kërkuar paqen, të përtërirë nga falja e Hyjit. Akti i kushtimit parashikohet të bëhet rreth orës 18:30.

Ky Akt dëshiron të jetë një gjest i Kishës së Gjithmbarshme, që në këtë moment dramatik çon

para Zotit, nëpërmjet Nënës së tij e tonës, klithmën e dhembjes së të gjithëve atyre që vuajnë dhe lypin përfundimin e dhunës, duke ia besuar të ardhmen e njerëzimit Mbretëreshës së paqes. Ju ftoj pra t'i bashkoheni një Akti të tillë, ditën e premtë me datë 25 mars, duke thirrur meshtarët, rregulltarët dhe të gjithë besimtarët e tjerë në lutje komunitare nëpër vendet e shenjta, në mënyrë që Populli i shenjtë i Hyjit t'ia lartësojë bashkarisht dhe me zemër të dhembshur përgjërimin Nënës së tij. Për këtë qëllim, po ju përcjell tekstin përkatës të lutjes së kushtimit, në mënyrë që të thuhet përgjatë asaj dite në bashkim vëllazëror.

Ju falenderoj për pranimin dhe bashkëpunimin. Ju bekoj me gjithë zemër ju dhe besimtarët që i janë besuar kujdesit tuaj baritor. Jezusi ju mbrojtë dhe Virgjëra e bekuar ju ruajttë. Lutuni për mua!

Akti i kushtimit ndaj Zemrës së Papërlyer të Marisë

O Mari, Nëna e Hyjit dhe Nëna jonë, në këtë kohë vuajtjesh, ne po të drejtohem ty. Ti je Nënë, na do dhe na njeh: asgjë që kemi përzemër nuk qëndron e fshehur para teje. O Nënë e mëshirës, ne e kemi përjetuar shumë herë dashamirësinë tënde provanore, praninë tënde që sjell paqen, sepse ti na prin përherë

drejt Jezusit, Princit të paqes.

Mirëpo, ne e kemi humbur rrugën e paqes. E kemi harruar mësimin e tragjediave të shekullit të kaluar, sakrificën e miliona të rënë në luftërat botërore. Nuk i kemi zbatuar angazhimet e marra si Bashkësi e Kombeve dhe po i tradhetojmë ëndrrat për paqe të popujve dhe shpresat e të rinjve. Jemi sëmurë nga lakmia, jemi mbyllur në interesat nacionaliste, kemi lejuar që të shterohemi nga indiferenca dhe të paralizohemi nga egoizmi. Kemi parapëlqyer që të mos ia dijmë për Hyjin, të bashkëjetojmë me falsitetet tona, kemi ushqyer agresivitetin, kemi vrarë jetë dhe kemi grumbulluar armë, duke harruar se jemi rojtarë të të afërmit tonë dhe të vetë shtëpisë së përbashkët. E kemi dëmtuar kopshtin e Tokës me luftë dhe me mëkat e kemi lënduar zemrën e Atit tonë, i cili na do vëllezër e motra. Jemi bërë indiferentë ndaj të gjithëve dhe ndaj gjithçkaje, përveç vetes sonë. Dhe me turp themi: “*Nafal, o Zot!*”

Në mjerimin e mëkatit, në përpjekjet dhe brishtësitë tona, në misterin e paudhësisë së të keqes dhe luftës, ti, o Nënë e shenjtë, na kujton se Hyji nuk na braktis, por vazhdon të na shikojë me dashuri, i gatshëm për të na falur dhe ngritur përsëri. Është Ai që të ka dhuruar Ty te ne dhe ka vënë në Zemrën tënde të Papërlyer një strehë për Kishën dhe njerëzimin. Ti je me ne për hir të mirësisë hyjnore dhe na drejton me butësi edhe në leqet më të ngushta të historisë.

Prandaj, ne, bijtë e tu të dashur, të cilët në çdo kohë nuk lodhesh duke i vizituar dhe duke i ftuar për kthim, drejtohem te ti, trokasim në derën e Zemrës sate. Eja të na ndihmosh dhe të na ngushëllosh në këtë orë të errët. Përsëritja secilit prej nesh: “*A nuk jam këtu, unë, që jam Nëna jote?*” Ti di si t’i zgjidhësh përshtjellimet e zemrës sonë dhe nyjet e kohës sonë. Në ty e vëmë besimin tonë. Jemi të sigurt që ti nuk i përbuz përgjërimet tona dhe na vjen në ndihmë, sidomos në momentin e sprovës.

Kështu ke bërë në Kanë të Galileës, kur e përshpejtove orën e ndërhyrjes së Jezusit dhe shfaqe shenjë e tij të parë në botë. Kur festa ishte kthyer në trishtim, Ti i the Atij: “*Nuk kanë më verë!*” (Gjn 2,3). Thua për përsëri Hyjit, o Nënë, sepse sot e kemi mbaruar verën e shpresës, gëzimi është zhdukur, vëllazëria është zbehur. Kemi humbur njerëzimin, kemi çuar dëm paqen. Jemi bërë të aftë për çdo dhunë dhe shkatërrim. Kemi nevojë urgjente për ndërhyrjen tënde amnore.

Pranoje, pra, o Nënë, përgjërimin tonë.

Ti, yll i detit, mos na lër të fundosemi në furtunën e luftës.

Ti, arka e Besëlidhjes së Re, frymëzo plane dhe rrugë pajtimi.

Ti, “toka e Qiellit”, ktheje në botë harmoninë e

Hyjit.

Shuaje urrejtjen, fashite hakmarrjen, na mëso të falim.

Na çliro nga lufta, mbroje botën nga kërcënimi bërthamor.

O Mbretëreshë e Rruzares, zgjoje në ne nevojën për t’u lutur dhe për të dashur.

O Mbretëreshë e familjes njerëzore, dëftojua popujve udhën e vëllazërisë.

O Mbretëreshë e paqes, siguroja botës paqen.

Vaji yt, o Nënë, i zbutë zemrat tona të ngurtësuar. Lotët që derdhe për ne bëfshin që të lulëzojnë ky shekull i shkretuar nga urrejtja jonë. Dhe ndërsa krisma e armëve nuk pushon, lutja jote na bëftë të gatshëm për paqe. Duart e tua amnore i përkëdhelshin ata që vuajnë dhe ikin nën peshën e bombave. Përqafimi yt amnor i ngushëlloftë ata që detyrohen të lënë shtëpitë dhe vendin e tyre. Zemra jote e dhembshme na bëftë të mëshirshëm dhe na shtyftë të hapim dyert dhe të kujdesemi për njerëzimin e plagosur dhe të përjashtuar.

O Nëna e Shenjtë e Hyjit, ndërsa ishe nën kryq, Jezusi, duke e parë dishepullin pranë teje, të tha: “*Qe, yt bir*” (Gjn 19,26): kështu ai ta besoi secilin prej nesh. Pastaj i tha dishepullit, pra secilit prej nesh: “*Qe, nëna jote*” (rr. 27). O Nënë, tani dëshirojmë të të pranojmë në jetën dhe në historinë tonë. Në këtë orë, njerëzimi, i rraskapitur dhe i hutuar, qëndron poshtë kryqit bashkë me ty. Ka nevojë të të besohet ty, t’i kushtohet Krishtit përmes teje. Populli ukrainas dhe populli rus, të cilët të nderojnë me dashuri, drejtohen te ti, ndërsa Zemra jote rreh për ta dhe për të gjithë popujt e dëmtuar nga lufta, uria, padrejtësia dhe mjerimi.

Prandaj, o Nënë e Hyjit dhe e jona, ne ia besojmë dhe ia kushtojmë solemnisht Zemrës sate të Papërlyer veten tonë, Kishën dhe mbarë njerëzimin, veçanërisht Rusinë dhe Ukrainën. Pranoje këtë akt tonin, që e bëjmë me besim dhe dashuri, bëj që të pushojë lufta, siguroja botës paqen. Po-ja që buroi nga Zemra jote i hapi dyert e historisë Princit të paqes; ne besojmë se paqja do të vijë përsëri përmes Zemrës sate. Prandaj, ne t’i kushtojmë ty të ardhmen e mbarë familjes njerëzore, nevojat dhe pritshmëritë e popujve, ankthet dhe shpresat e botës.

Përmes teje ardhë në Tokë Mëshira hyjnore dhe regëtimin e ëmbël e paqes i shoqëroftë ditët tona. O Grua e po-së, mbi të cilën zbriti Shpirti Shenjt, riktheje mes nesh harmoninë e Hyjit. Shuaja etjen zemrës sonë, Ti që “*je e shpresës gurrë e pashterrueshme*”. Ti që ia ke endur natyrën njerëzore Jezusit, na bëj zejtarë të bashkimit. Ti që ke ecur nëpër rrugët tona, na drejto shtigjeve të paqes. Amen.

NE E DIMË SE BOTA E SOTME KA NJË NEVOJË URGJENTE PËR VËLLAZËRI!

Kongregata për Klerin - Sinodi Ipeshkvore

Vatikan, 19 mars 2022

Prot. n. 220083

Të dashur meshtarë,
Ja ku jemi, dy vëllezër tuaj, meshtarë edhe ne! A mund t'ju kërkojmë pak kohë? Do të dëshironim t'ju flisnim për një argument që na prek të gjithëve.

«Kisha e Hyjit është thirrur në Sinod». Dokumenti Përgatitor i Sinodit 2021-2023 fillon me këto fjalë. Për dy vjet, mbarë Populli i Hyjit është i ftuar të reflektojë mbi temën “Për një Kishë sinodale: bashkim, pjesëmarrje dhe mision”. Bëhet fjalë për një risi që mund të zgjojë entuziazëm, por edhe ndërdyjme.

E megjithatë, «në mijëvjeçarin e parë», “ecja së bashku”, d.m.th. praktikimi i sinodalitetit, ka qenë mënyra e zakonshme e veprimit të Kishës». Konkili II i Vatikanit e nxori sërish në dritë këtë përmasë të jetës kishtarë, aq e rëndësishme saqë shën Gjon Gojarti mundi të pohonte: «Kisha dhe Sinodi janë sinonime» (Explicatio in Psalmum 149).

Ne e dimë se bota e sotme ka një nevojë urgjente për vëllazëri. Pa e kuptuar, ajo dëshiron fort ta takojë Jezusin. Mirëpo, si mund të bëjmë që ky takim të ndodhë? Ne kemi nevojë t'i vëmë veshin Shpirtit Shenjt së bashku me mbarë Popullin e Hyjit, në mënyrë që ta ripërtërijmë fenë tonë dhe të gjejmë mënyra dhe gjuhë të reja për të bashkëndarë Ungjillin me vëllazërit dhe motrat tona. Procesi sinodal që na parashtrohet nga Papa Françesku ka pikërisht këtë objekt: të vihem në ecje, së bashku, duke dëgjuar njëri-tjetrin, duke ndarë së bashku ide dhe projekte, në mënyrë që të shihet fytyra e vërtetë e Kishës: një “shtëpi” mikpritëse, me dyer të hapura, e banuar nga Zoti dhe e gjallëruar nga marrëdhëniet vëllazërore.

Për të mos rënë në rreziqet që Papa Françesku ka vënë në dukje – d.m.th. formalizmi që e redukton Sinodin në një slogan bosh, intelektualizmi, i cili e bën Sinodin një reflektim teorik mbi problemet dhe pandryshueshmëria, që na gozhdon në sigurinë e dokeve tona në mënyrë që asgjë të mos ndryshojë – është e rëndësishme të hapim zemrën dhe të vihem në dëgjim të asaj çka Shpirti u këshillon Kishave (krh. Zb 2,7).

Natyrisht, përballë kësaj ecjeje, mund të na kapin disa frikëra.

Para së gjithash, ne jemi të vetëdijshëm fare mirë se meshtarët në shumë vende të botës tashmë janë duke mbartur një ngarkesë të madhe baritore. Dhe tani – mund të duket – shtohet një tjetër gjë “për të bërë”. Më tepër sesa t'ju ftojme për të shumëzuar veprimtaritë tuaja, ne dëshirojmë t'ju inkurajojmë të shikoni bashkësitë tuaja me atë vështrim seditës për të cilin Papa Françesku na flet në Evangelii gaudium (n. 71) në mënyrë që të zbuloni shembujt e shumtë të pjesëmarrjes dhe bashkëndarjes që tashmë po mbijnë në bashkësitë tuaja. Njëmend, faza e tanishme dioqezane e procesit sinodal synon “të mbledhë pasurinë e përvojave të jetuara të sinodalitetit” (Dok. Përg., 31). Jemi të sigurt se ka shumë më tepër sesa mund të duken në pamje të parë, ndoshta edhe joformale e spontane. Kudo ku ka një dëgjim të thellë, ku merret mësim nga njëri-tjetri, ku vlerësohen dhuntitë e të tjerëve, ku gjendet ndihmë dhe merren vendime së bashku, tashmë ekziston sinodaliteti në veprim. E gjithë kjo duhet marrë parasysh dhe vlerësuar, për të zhvilluar gjithnjë e më shumë atë stil sinodal që është «modus vivendi et operandi specifik i Kishës, Popull i Hyjit» (Dok. Përg., 10).

Por mund të ketë edhe një frikë tjetër: çfarë do të bëhet me rolin tonë si udhëheqës dhe me identitetin tonë specifik si shërbëtorë të urdhëruar nëse priftëria e përbashkët e të pagëzuarve dhe sensus fidei i Popullit të Hyjit theksohen shumë? Pa dyshim, bëhet

fjalë për të zbuluar gjithnjë e më shumë barazinë themelore të të gjithë të pagëzuarve dhe për të nxitur të gjithë besimtarët që të marrin pjesë në mënyrë vepruese në ecjen dhe misionin e Kishës. Në këtë mënyrë do të gjejmë gëzimin e të qenurit përkrah vëllezërve dhe motrave që bashkëndajnë me ne përgjegjësinë për ungjillëzimin. Por në këtë përvojë të Popullit të Hyjit, karizma e posaçme e shërbëtorëve të urdhëruar për të shërbyer, shenjtëruar dhe gjallëruar Popullin e Hyjit mund dhe duhet gjithashtu të dalë në pah në një mënyrë të re.

Në këtë kuptim dëshirojmë t'ju lusim që të jepni një kontribut të trefishtë në procesin aktual sinodal:

- Të bëhet çmos që ecja të mbështetet në dëgjimin dhe jetën e Fjalës së Hyjit. Papa Françesku na këshilloi së fundmi kështu: «të jepemi me pasion pas Shkrimit Shenjt, të lejojmë që të rrëmohemi përbrenda nga Fjala, që zbulon risinë e Hyjit dhe na bën t'i duam të tjerët pa u lodhur» (Françesku, Predikimi të Dielën e Fjalës së Hyjit, 23 janar 2022).

Pa këtë rrënjosje në jetën e Fjalës, ne rrezikojmë të ecim në errësirë dhe reflektimet tona të shndërrohen në ideologji. Ndërsa duke u mbështetur në zbatimin e Fjalës, ne do ta ndërtojmë shtëpinë mbi shkëmb (krh. Mt 7,24-27) dhe do të jemi në gjendje të përjetojmë, si dishepujt e Emausit, dritën dhe udhëheqjen befasuese të të Ngjallurit.

- Të punohet me qëllim që ecja të shquhet për nga dëgjimi dhe pranimi i ndërsjellët. Dialogu i thellë dhe takimi i vërtetë, ende para rezultateve konkrete, janë tashmë një vlerë. Njëmend, në bashkësitë tona ka shumë nisma dhe potenciale, por shpeshherë individë dhe grupe rrezikojnë të bien në individualizëm dhe vetëreferencë. Jezusi na kujton me urdhërimin e tij të ri se «nëse e doni njëri tjetrin, të gjithë do t'ju njohin se jeni nxënës të mi» (Gjn 13,35). Si barinj ne mund të bëjmë shumë që dashuria t'i shërojë marrëdhëniet dhe ndarjet që shpesh prekin edhe përbërjen kishtare, në mënyrë që të kthehet gëzimi i ndjenjës se jemi një familje e vetme, një popull i vetëm në ecje, bij të të njëjtit Atë dhe për rrjedhojë vëllezër mes nesh, duke filluar nga vëllazëria mes ne priftërinjve.

- Të kihet kujdes që ecja të mos na çojë drejt mbylljen në vetevte, por të na stimulojë që t'u dalim të gjithëve në takim. Papa Françesku, në Evangelii Gaudium, na ka dorëzuar ëndrrën e një Kise që nuk ka frikë të ndryjë duart duke u përfshirë në plagët e njerëzimit, një Kishë që ecën në dëgjim dhe në shërbim të të varfërve dhe periferive. Ky dinamizëm “në dalje” ndaj vëllezërve, me busullën e Fjalës dhe zjarrin e dashurisë, realizon planin e madh zanafillor të Atit: «që të gjithë të jenë një» (Gjn 17,21). Në Enciklikën e tij të fundit “Të gjithë vëllezër”, Papa Françesku na kërkon të angazhohemi për këtë së

bashku me vëllezërit dhe motrat tona të Kishave të tjera, me besimtarët e feve të tjera dhe të gjithë njerëzit vullnetmirë: vëllazëria universale dhe dashuria pa përjashtime, që duhet të përqafojë gjithçka dhe të gjithë. Si shërbëtorë të Popullit të Hyjit, ne jemi në një pozicion të privilegjuar për të bërë që kjo gjë të mos mbetet një orientim i paqartë dhe i përgjithshëm, por të konkretizohet aty ku jetojmë.

Të nderuar vëllezër meshtarë, jemi të sigurt se duke u nisur nga këto prioritete do të gjeni mënyrën për t'i dhënë jetë nismave specifike, sipas nevojave dhe mundësive, sepse sinodaliteti është me të vërtetë thirrja e Hyjit për Kishën e mijëvjeçarit të tretë. Ecja në këtë drejtim nuk do të jetë pa pikëpyetje, mundime dhe ankthe, por mund të kemi besim se do të na kthehet njëqindfishi në vëllazëri dhe në frytet e jetës ungjillore. Mjafton të mendoni për Sinodin e parë të Jerusalemit (krh. Vap 15). Kush e di se sa orvatje ka pasur në prapaskenë! Por ne e dimë se sa vendimtar ishte ai moment për Kishën e sapolindur.

Këtë letër tonën e mbyllim me dy pasazhe nga Dokumenti Përgatitor të cilat mund të na frymëzojnë dhe shoqërojnë pothuajse si një *Vademecum*.

«Aftësia për të imagjinuar një të ardhme të ndryshme për Kishën dhe për institucionet e saj në lartësinë e misionit të marrë, varet në pjesën më të madhe nga zgjedhja për të filluar procese dëgjimi, dialogu dhe shoshitjeje bashkësiore, të cilat të gjithë dhe secili mund të marrë pjesë dhe të kontribuojë» (nr. 9).

«Kujtojmë se qëllimi i Sinodit dhe i këtij konsultimi nuk është të prodhojë dokumente, por “të bëjë që të mbijnë ëndrrat, të ngallisin profecitë dhe vegimet, të lulëzojnë shpresat, të stimulohet besimi, të lidhen plagët, të thuren marrëdhënie, të ringjallet një agim shprese, të mësohet nga njëri-tjetri dhe të krijohet një përfytyrim pozitiv që ndriçon mendjet, ngroh zemrat, iu kthen forcën duarve» (nr. 32).

Duke ju falënderuar për vëmendjen tuaj, ju sigurojmë lutjet tona dhe ju urojmë juve dhe bashkësive tuaja një ecje sinodale të gëzuar dhe të frytshme. Na keni afër dhe në ecje bashkë me ju! Pranoni, nëpërmjet nesh, edhe mirënjohjen e Papa Françeskut që ju ndjen shumë afër.

Duke ia besuar secilin prej jush të Lumes Virgjërës Mari të Udhës së Mirë, ju përshëndesim përzemërsisht në Zotin Jezus.

Mario Card. Grech
Sekretar i Përgjithshëm i Sinodit të Ipeshkvijve

+ **Lazzaro You Heung Sik**
Arqipeshkëv-Ipeshkëv em. Daejeon

Dom Nosh GJOLAJ
Podgoricë

KULTIVIMI I DURIMIT DHE I NJOHJES (Pjesa e pestë)

Maturia dhe kujdesi

Tregohet për rabinin e vjetër por shumë i njohur. Një ditë prej ditëve i pyet nxënësit e tij: "Kush prej juve mund të më tregojnë, në cilën mënyrë mund ta njohim, dhe të dallojmë momentin kur përfundon nata dhe fillon dita?"

Lajmërohet një nga nxënësit dhe thotë: "Unë do t'iu tregoj, fillimi i ditës mund ta dallojmë kur prej së largët i shohim kafshët dhe mund ta dallosh delen nga qeni."

jemi në natë!...

Për të jetuar me tjetrin është e nevojshëm jo vetëm kontakti apo raportet por edhe kujdesi dhe maturia. Vet zanafilla e fjalës e shpreh domethënien (fjala latinsht *tactus*= takti) është ajo mënyrë me të cilën sillemi ndaj tjetrit, që nuk është asgjë tjetër përveç maturia dhe kujdesi. Kurrë njeriu apo partneri mos ndërhyjnë pa nevojë në gjërat që nuk i takojnë, se përndryshe një pakujdesi e vogël mund të kushtoj shtrenjtë bashkësisë martesore, nganjëherë mund të jetë edhe fatal.

Rabini bën me kokë se pyetja nuk është e vërtetë.

Lajmërohet nxënësi i dytë dhe thotë: "Mund të thuhet se fillon dita dhe përfundon nata, atëherë kur nga largësia mund ti dallosh pemët dhe mund të thuhet ky është fiku dhe kjo është pjeshka."

Prapë rabini nuk ishte i kënaqur me përgjigje të nxënësit të dytë.

Pastaj mbretëron një heshtje në klasë dhe pas heshtjes së zgjatur nxënësit e pyesin rabinin: "I nderuri Rabin, a mundeni ju të na e tregoni se kur përfundon nata dhe fillon dita?"

Rabini buzëqeshet dhe menjëherë ju përgjigjet: "Kur ne e shikojmë çdo njeriu në fytyrë, pa marrë parasysh kush është, do të thotë çfarëdo njeriut, dhe e shohim se ai është vëllai i ynë dhe motra jonë! Në qoftë këtë nuk ia arrimë ta dallojmë, atëherë jemi si atëherë dhe si tani edhe pse jemi në ditë, gjithnjë

Takti nuk është asgjë tjetër përveç këshilli praktik, është ajo rrugë, e cila shpie më së lehtit kah thellësia e zemrës së njeriut. Po që se nuk jemi të matur, atëherë është shumë lehtë ta humbasësh zemrën e tjetrit përgjithmonë. Si fjala vjen, "Gjergji është njeri i çuditshëm, ai fare nuk i sheh nevojat dhe kërkesat e familjes, e cila jeton në një varfëri jo vetëm shpirtërore por edhe materiale, ai vetëm i qanë hallet e veta, flet mbi kryqin dhe barrën, që ai e bartë, mos të ishte ai, familja do të shkatërrohet!"

Partneri me pamaturin mund të shkaktoj jo vetëm brenga por edhe mosmarrëveshje. Njeri duhet me qenë i vetëdijshëm, se nuk ka bashkësi ideale, as nuk ka ndonjë individ ideal, që nuk ka mbeta dhe shumë mungesa, që e shoqërojnë, vetëm kufomat mund të jenë ideale. Por, posaçërisht partnerët duhet me ditur t'i vlerësojnë nevojat reale, dhe kurrë mos të fiksohen

në mënyrë parciaie, pikërisht në problemet e veta egoiste, që ndoshta janë shumë të parëndësishme në krahasim me tjerëve. Nga njëherë mjafton një mos kujdes sa do i vogël, e humbë besnikërinë e bashkë partnerit. Murmuritja nuk i zgjedh hallet dhe problemet e familjes, por vlerësimi real duke marr mbi vete përgjegjësin, por kuptohet me një mirësjellje pozitive që e shoqëron dashuria.

Njeriu si i tillë është fshehtësi, nga njëherë ai as vet nuk e di, kur bëhet i pamatur dhe pse. Si bie fjala, një prej partnerëve i gëzohet dimrit të ashpër, përderisa bashkë partneri fillon të murmurisë: “Lehtë e kanë njerëzit e pasur, ata kanë dru të mjaftueshëm, ne që jemi të varfër duhet ta presim diellin për t’u ngrohur!” Partneri i tillë nuk di ta përfjethë situatën dhe ta përfjethë edhe gjendjen e bashkë partnerit. Zakonisht njerëzit fare nuk mendojnë për mjedisin dhe situatën konkrete, shumë pak apo fare nuk e shohin njeriun me të cilin bisedon. Nuk e sheh, se partneri yt përjeton ndryshe. Shumë lehtë mund t’i shembësh urat e ndërtruara që shpien deri te zemra e tjetrit me fjalë kota (boshe, zbrazëta). Më vonë vet habitesh, pse partneri është tjetërsuar, është i ftohtë, pse ik prej tij?

Po që se flasim në llogari tjetrit, edhe gjestet e tilla e shprehin taktin e gabuar, që mund të kushtoi shumë çiftit martesor. Si bie fjala: “të gjithë avokat janë shfrytëzues”, duke mos menduar, se edhe partneri i yt është avokat. Përderisa partneri tjetër flet keq për mjekët, duke mos menduar se bashkëshortja e tij është mjekë. E njëjta gjë vlen për gjitha profesione e llojllojshme. Mos të flasim për mahi dhe tallje në llogari së prejardhjes, qoftë nga fshati, qyteti, fisi, kombi, gjuha, arsimimi, klasa, gjinia, rasa etj. Talljet mahitë, nënçmimi ose mbiçmimi i profesionit apo kombi, klasës, shtresës etj. janë akte vdekjeprurës për jetën e përbashkët në martesën.

Po ashtu edhe kërkohet kujdes të madh dhe matura nga shprehje e ndyta, banale, fyese, që nga njëherë meshkujt i shprehin ndaj femrave apo anasjelltas. Rruga e tillë jo vetëm se mbyll bashkësinë e martesë por edhe i vret.

Mos të flasim për shenja e pabarazisë dhe mungesës autokritike, që ndikojnë nganjëherë negativisht në bashkësinë martesore.

Njeriu nga njëherë fare nuk është i vetëdijshëm, dhe me një krenari fillon të flet mbi mbetet e tjetrit, duke u tallë me fjalorin ironik, edhe atë e shpreh përpara tjerëve!

Vetëm ai, cili di ta përfjethë tjetrin ashtu siç është, ai gjithë here do ta gjej mënyrën dhe taktin për kontakt, dhe për dialogun e përbashkët. Në këtë rast dashuria e ka fjalën e fundit, atëherë nuk ngelë por shkëlqen me bukurinë e vet.

Toleranca

Tregohet një tregim i lashtë që një ditë prej ditëve një djalosh që vuante shumë dhe ishte i pafat shkoi për tu këshilluar me mësuesin e vjetër dhe shumë i njohur në vendin e tij. Dhe i drejtohet: “Zotëri mësues, kam ardhur tek ju për të më këshilluar se vuaj shumë, kam shumë probleme jetësore, sa që nuk e di si të sillem më?”

Mësuesi i vjetër i buzëqeshet dhe i thotë: “Mbushe një gotë me ujë dhe hidhe një grusht krip në ujë dhe pastaj pije!”

Djaloshi e dëgjoi mësuesin e merr një gotë me ujë dhe e qet një grusht krip në ujë dhe e përzien dhe filloi ta pinte.

Mësuesi e pyet djaloshin: “Si të pëlqej uji me krip?”

Djaloshi i përgjigjet: “Shumë e tmerrshme!”

Mësuesi buzëqeshë dhe pastaj i drejtohet djaloshit: “Tani merr një grusht krip dhe hidhe në liqe.”

Djaloshi e mbush një grusht me krip dhe së bashku me mësuesin ecin në heshtje deri te liqeni, dhe nxënësi e qiti kripën në liqe. Tani mësuesi plak i thotë djaloshit: “Tani merre ujin nga liqeni dhe pije!” Djaloshi merr ujin nga liqeni dhe e pinë shumë lehtë bile edhe rrjedh uji nëpër mjekër. Kurse mësuesi e pyeti: “Si të pëlqej uji?” Djaloshi i përgjigjet: “Shumë i mirë dhe i këndshëm!” “A pati shije kripet?” vazhdoi ta pyet mësuesi.

“Jo zotëri” i përgjigjet mësuesi plakë.

Mësuesi e merr djaloshin vuajtur dhe e vendos pranë vetes për bri liqenit dhe ia merr dorën e tij dhe i thotë: “Mos harro dhe maje mend mirë. Dhimbjet e jetës janë por si kjo krip, as më pakë dhe as më shumë. Sasia e dhimbjes mbetet gjithherë e njëjta, krejtësisht e njëjta. Por ndjenjat e dhimbjes dhe vuajtjeve të cilat i përfjethë varet nga ena që e vendosim. Kur ke dhimbje dhe vuajtje, vetmen gjë që mundesh ta bësh është që ta zgjerosh botën e ndjenjave. Ashtu ndërprerje menduarit e deritanishme dhe mos u bë më gotë, por bëju liqe.”

Toleranca është pasoja e kontaktit me tjetri, posaçërisht vlen për bashkësinë martesore. Dialogu (biseda) mes dy veta apo më shumë, kërkon jo vetëm një kujdes dhe takët, por edhe durim me një tolerancë. Për ta përfjethë njëri - tjetrin, është e nevojshëm jeta e përbashkët. Durimi pothuaj i hapë të gjitha rrugët e njeriut. Në qoftë e vëzhgojmë rrugën e gjerë (magjistrale) nëpër cilën lëvizin trafiku i dendur me automobila, në mënyrë paralele dhe nuk i pengojnë njëri - tjetrit. Edhe pse dikujt i ngutet, kurse tjetri jo dhe lëvizë më ngadalë, por të gjithë lëvizin përpara. Toleranca nuk është asgjë tjetër përveç magjistrallja e gjerë në bashkësinë e

martësës.

Durimi ose toleranca është bija e fisnikërisë. Toleranca nuk është asgjë tjetër përveç kujdesi i matur ndaj tjetrit, i cili mendon ndryshe, ndjen ndryshe, i ka pikëpamjet e ndryshme, dallohet dukshëm nga tjetri. Do të thonë toleranca është bashkë durimi, nuk është vetëm bashkë ndjenja me tjetrin, por edhe bashkë vuajtja, duke bartur barrën njëri - tjetrit.

Durimi nuk paraqitet vetëm si bashkë ndjenjat me tjetrin në mënyrë intuitive në personin tjetër, por edhe arsyeja e mendjes së shëndoshë, që vlerëson situatën.

Për partnerin, i cili mendon se durimi (toleranca) është vetëm kapitullim, apo ndonjë kompromis, ata nuk njohin mirësinë as dashurinë, ai mendon se është vetëm i drejtë, dhe drejtësia është ajo vlera e lartë. Ai mbetet kokëfortë në drejtësinë e vet apo në drejtën që i përket. Si pas tij është e lejueshëm fyerja, t'i thoshe, tjetrit në fytyrë, ata çka nuk të pëlqen në të. Një qëndrim i tillë, jo vetëm se e mbyll derën e zemrës ndaj tjetrit, por e shemb urën e krijuar me djersë, që shpie në zemrën e tjetri. Njeriu i tillë i përngjan asaj ushtrisë, e cila tërhiqet nga fronti, dhe gjithçka shkatërron pas vetes, që mos t'i mbesin armikut në dorë. Çka është intereson, individi i tillë e gjej rrugën vetëm me tipat siç është ai vetë. Si bie fjala, me të njëjta pikëpamje, qofshin filozofike, religjioze, etiko-morale. Por ai e harron, se partnerë të tillë nuk ka, vetëm është një iluzion, që e mashtron koha e shkurtër, në qoftë se takohet me ndonjë të ngjashëm. Ai bënë mirë që mos të hyjë në bashkësinë e martësës.

Sepse individi i tillë fare nuk e gjënë rrugën për të arritë në zemrën e tjetrit. Ai mendon për vete, se është “psikolog i mirë”, ai vetëm krenohet, se si ia ka treguar tjetrit, të gjitha në fytyrë. Por ai nuk është i

vetëdijshëm, se me këtë gjestin e pamëshirshëm, e tradhton vetveten duke treguar se nuk është fare i aftë për ta deshifruar njeriun, posaçërisht thellësinë e tjetrit. A harron se ai tjetri është pasqyra që e sheh vetveten,. Ato gjëra që ja thua atij tjetrit, ato vetit që ja përshkruar tjetrit, janë vetit e tua. Kurse ai i cili dëshiron të depërtoj në thellësinë e tjetrit, i duhet të ketë shumë durim dhe kujdes të veçantë ndaj tjetrit. Ai i cili nuk ka mëshirë dhe durim, zemra e tjetrit është për të i mbyllur.

E mundshme është bashkëjetesa me tjetrin, në qoftë se mbretëron atmosfera e mirësisë, durimit, respektimit njëri ndaj tjetrit, edhe në qoftë se janë diametrale me pikëpamjet e filozofisë së jetës, por ata e gjejnë gjuhën e përbashkët. Siç është ajo fjala e vjetër: “Gjithçka dëshironi t’ju bëjnë juve njerëzit, bëni edhe ju atyre!”(Mt 7,12). Siç thotë edhe psikologu i njohur Alfred Adleri: “Njeriu asgjë më tepër nuk urren, siç atë tipin, i cili është kritik ndaj tjetrit dhe ia tregon në fytyrë mbeta dhe mungesat. Ai i cili dëshiron me qenë i mirëseardhur në mesin shoqërisë, i këshillohet me qenë i kujdesshëm. Ai, i cili nuk dëshiron të arrij në zërin e keq, atëherë të ketë kujdes të madh, mos ta shfrytëzoj, e mos ta keqpërdorin shkencën, për t’i treguar dobësitë e tjetrit..”!

Kryeneçësia, po ashtu është armiku numër një i durimit ose tolerancës. Kur partneri fillon të flasim mbi vete duke mbivlerësuar vetveten, përderisa automatikisht ndikon në tjetrin në mënyrë të nënçmimit apo frustrimit (i cili vlen diçka më pak se tjetri)! Lavdet e tepruara nuk janë asgjë tjetër përveç një tallje dhe nënçmim ndaj tjetrit. Gjestet e tilla nuk bëjnë asgjë tjetër, përveç i shembnin urat e martësë, urat e besimit dhe urat e dashurisë.

□

Moter Marjeta Gjoka

Punëtore e Vogël e Zemrave të Shenjta

DASHURIA E KRISHTERË LE TË JETË E ÇILTËR

Dashuria le të jetë e çiltër. Ikni me urrejtje veprave të këqija e ndiqni veprat e mira! (Rom 12, 9).

Shën Pali, në përvijimin e jetës së re në Shpirt, shprehët në kapitullin e tetë të letrës drejtuar Romakëve, duke paraqitur një lëkundje të vetme të mendimit dhe të shprehjes. Në fillim kjo jetë e re duket të jetë një fakt i kryer, një dhuratë e marrë: Ligji i Shpirtit që jep jetë - thotë - të ka *çliruar* nga ligji i mëkatit dhe i vdekjes (krh. Rom 8, 9), ne jemi tashmë të lirë, tashmë të gjallë në Shpirt, dhe shton: «ju nuk jeni nën ndikimin e mishit, por nën atë të Shpirtit Shenjt[...],» (Rom 8, 9). Por më pas ndërsa vazhdojmë leximin, gjejmë akoma shprehje tjera të Apostullit, «po qe se i bëni të vdesin veprat e mishit nën ndikimin e Shpirtit atëherë do të jetoni», (Rom 8, 13). Në fillim jeta paraqitet si diçka e fituar, këtu përkundrazi si diçka për t'u fituar, në rastin e parë foljet ishin në të shkuarën, tani janë në të ardhmen do të *jetoni*. «[...] Ju e zhveshët njeriun e vjetër me veprat e Tija dhe veshët njeriun e ri që përtërihet në njohurinë e drejtë në përgjasim të Krijuesit të vet». (Kol 3, 9-10). Këtu kalimi nga njeriu i vjetër në njeriun e ri është diçka që ka ndodhur tashmë, që është pas nesh, siç është arritur historikisht në vdekjen e Krishtit dhe sakramentalisht në pagëzim, por nëse kalojmë në letrën drejtuar Efesianëve, kuptojmë se këtu të lësh njeriun e vjetër dhe të veshësh me të riun është një imperativ që na tregon diçka që qëndron përpara nesh që duhet realizuar gjatë gjithë jetës. «Në fuqitë të së cilës u duhet të

flakni tej mënyrën e mëparshme të jetesës – njeriun e vjetër, të cilin prirjet e prujta e çojnë në bjerrje, dhe duhet të përtëriheni me shpirtin e mendjes tuaj dhe të vesheni me njeriun e ri, të krijuar simbas Hyjit në drejtësi e shenjtëri që vjen prej së vërtetës», (Ef 4, 22-24). E gjithë kjo ka një mësim themelor, sepse na bën të kuptojmë që kalimi nga jeta sipas mishit tek një jetë sipas Shpirtit, dhe nga njeriu i vjetër në një njeri të ri, është në të njëjtën kohë vepër e Hyjit dhe vepër e jona, vepër që është përmbushur dhe vepër që ende duhet të përmbushet. Në udhëtimin tonë të ungjillëzimit ne kemi arritur në pikën ku, pasi kemi soditur atë që Hyji ka bërë për ne në Krishtin ne duhet të përgjigjemi me jetën tonë dhe zgjedhjet tona, duke marrë dhuratën e Shpirtit ne duhet të prodhojmë «frytet e Shpirtit». Mësimi themelor i Letrës drejtuar Romakëve edhe para se të thuhet gjërat individuale, qëndron në radhën në të cilën janë thënë, në vetë disponimin e çështjes. Shën Gregori i Madh thoshte që: apostulli nuk merret fillimisht me detyrat e të krishterit (bamirësinë, përvujtërinë, shërbimin etj) dhe më pas me hirin - sikur kjo të jetë pasojë e tyre - por, përkundrazi, ai së pari merret me shpërblimin dhe hirin, pastaj me detyrat që lindin pasi nuk pengohet nga virtytet për besimin por nga besimi për virtytet. «Sepse me hir, në sajë të fesë, jeni shëlbuar! Dhe kjo s'vjen prej jush, por është dhuratë e Hyjit! E jo me anë të

veprave që ndokush të mos lavdërohet. Jemi vepër e Tij, të krijuar në Krishtin Jezus për vepra të mira, që Hyji i përgatiti qysh më para që të jetojmë në të», (Ef 2, 8-10). Ne jemi vepër e Zotit, kjo është gjëja kryesore punën e mirë e ka bërë Hyji, punët e mira që duhet të bëjmë vijnë më vonë dhe bëhen të mundura dhe të nevojshme prej Tij. Në fakt, ne nuk shpëtohem nga veprat e mira, por nuk shpëtohem pa vepra të mira. Edhe stili dhe gjinia letrare ndryshojnë në këtë pikë të letrës, nga *kerigma* kalojmë në *nxitje*, *ju bëj thirrje vëllezër për mëshirën e Hyjit*, kështu fillon kapitulli dymbëdhjetë me të cilin hapet pjesa e dytë e letrës drejtuar Romakëve. Nga ajo që Hyji ka bërë për ne, ne kalojmë në atë që ai dëshiron të bëjë me ne. Në atë që kemi thënë më sipër kuptojmë rëndësinë e jetës tonë shpirtërore e cila mund të arrihet vetëm nëpërmjet një kuptimi ndaj personit të Krishtit, i cili na paraqitet neve si *dhurues* dhe si *model*. Qëllimi nuk duhet të mbetet vetëm imitimi, por duhet të riveshemi me Krishtin, të bëjmë gjërat që Ai bëri, të riveshemi me Krishtin do të thotë të mbushemi me Të dhe të transformohemi në Të, në mënyrë që të formojmë me Të një shpirt të vetëm. Duhet të kemi të qartë që virtytet e krishtera nuk janë qëllim në vetvete, as nuk kanë për qëllim përsosjen morale të atyre që i kryejnë ose heroizmin, por virtytet kanë për qëllim Hyjin, na ndihmojnë që të jetojmë sipas logjikës së Krishtit.

Të kemi një dashuri të singertë

Ndër Frytet e shpirtit ose virtytet e krishtera që Apostulli rendit, në radhë të parë gjejmë dashurinë, (krh. Gal 5, 22). Në të vërtetë Shën Pali na fton që në ne «dashuria të jetë e çiltër. Iknu me urrejtje veprave të këqija e ndiqni veprat e mira», (Rom 12, 9). Kapitujt në vazhdim na nxisin ndaj dashurisë që duhet të jetë themelore për jetën tonë, na bëjnë të kuptojmë që, *dashuria nuk i bën keq të afërmit. Dashuria, pra, është zbatimi i përsosur i Ligjit*. Askujt të mos i kemi tjetër detyrim, përveç detyrimit që ta doni njëri-tjetrin, sepse ai që e do tjetrin, e ka plotësuar Ligjin, (krh. Rom 13, 8-10). Për të mirëpritur të gjitha këta porosi që Shën Pali na drejton na duhet në radhë të parë të kuptojmë që, për ne të krishterët dashuria nuk duhet të jetë e rremë por e vërtetë. Pra, Shën Pali me atë pohim të thjeshtë por shumë domethënës që, «dashuria të jetë e çilter» na kërkon që në dashurinë vëllazërore të jemi të vërtetë autentik dhe jo fallso. Pa harruar se e gjithë kjo kërkon një angazhim të vazhdueshëm për jetën tonë të krishterë. Ku duhet të kemi shumë kujdes edhe ndaj fjalëve të Jezusit, t'i jemi besnik këshillave që vet Ai na ka dhënë dhe na jep

vazhdimisht, duke na ftuar që të ruajmë zemrën nga çka është e pastër dhe e papastër, «sepse nga zemra dalin qëllimet e këqija» (Mt 15, 19), është nga aty që njeriu vendosë vlerën e asaj që bën. Mund të flasim për një intuitë Pauline në lidhje me dashurinë, ai konsiston në zbulimin pas universit të dukshëm dhe të jashtëm të dashurisë, të përbërë nga vepra dhe fjalë, një univers tjetër tërësisht të brendshëm, që është në raport me të parën, ajo që është shpirti për trupin. Këtë intuitë e gjejmë tek letra e parë drejtuar Korintianëve çfarë na thotë Shën Pali në këtë pjesë, po të shikosh me vëmendje i referohet e gjithë kjo dashuri së brendshme, ndaj prirjeve dhe ndjenjave të sajë, «dashuria është zemërgjërë, është e dhimbshme, dashuria, nuk ka smirë, nuk mbahet në të madh, nuk krenohet nuk është e panjerëzishme, nuk kërkon interesin e vet, nuk hidhërohet, nuk e mban mend të keqen, nuk i kënaqet padrejtësisë, por i gëzohet të vërtetës. Arsyeton gjithçka, beson gjithçka, shpreson gjithçka, duron gjithçka. Dashuria nuk mbaron kurrë», (1 Kor 13, 4-8). Çdo gjë që i përket veprimeve të mira nuk është meritë e jona njerëzore por çdo gjë dhe gjithçka i përket dhe kthehet në rrënjën e dashurisë. Duhet të dimë që dashamirësia vjen para bamirësisë, është vetë apostulli ai që e bën të qartë dallimin midis dy sferave të dashurisë, nëse nuk do kemi një dashuri brenda zemrës tonë nuk mund të kemi kurrë një dashuri të jashtme të vërtetë. Sepse dashuria hipokrite është pikërisht ajo që dikush bën mirë pa e dashur dikë vërtetë, tregon diçka jashtë vetës që nuk i përket zemrës, në këtë rast është një pamje dashurie që fshehë kërkimin egoist për veten e tij, shfrytëzimin e vëllait apo thjeshtë ka një brerje ndërgjegje. Atë çfarë duhet të kemi të qartë është që dashuria e krishterë konsiston në një dashuri të brendshme dhe të jashtme, njëra pa tjetrën do ishte thjeshtë një paplotësim i një dashurie të vërtetë të krishterë. Një dashuri e singertë duhet të ketë edhe faktet konkrete, Shën Pali dëshiron që i krishteri të jetë i rrënjësuar dhe i themeluar në dashurinë e Hyjit, «që Krishti të banojë në zemrat tuaja me anë të fesë në mënyrë që, të rrënjësuar e të themeluar në dashuri, të mund ta kuptoni bashkë me të gjithë shenjtërit çka është Gjerësia, Gjatësia, Lartësia dhe Thellësia e ta merrni vesh dashurinë e Krishtit që kapërcen çdo dije kështu që të mbusheni me atë plotësinë e Hyjit» (Ef 3, 17-19). Vetë Jezusi e shprehi këtë themel mbi dashurinë, kur Ai tha: «duaje të afërmin tënd si vetveten», pse si vetveten? Sepse njeriu e di shumë mirë se çfarë do të thotë në çdo rrethanë të duash vetveten, është një pasqyrë që ai e ka gjithmonë përballë. Të duash singërisht do të thotë të duash në këtë thellësi, ku nuk mund të

gënjesh më sepse je vetëm përballë vetvetes. Vetëm përballë pasqyrës nën vështrimin e Hyjit i afërmi bëhet pjesë e personit tim, në atë që Shkrimi e quan njeriun e brendshëm, ai bëhet me të vërtetë dhe deri në fund, i afërm, sepse atë e mbaj me vete në zemër edhe kur jam vetëm me Hyjin dhe me veten time. I afërmi madje bëhet pjesë e brendësisë sime. Ky është dinjiteti më i madh që një person mund t'i japë një personi tjetër nëpërmjet dashurisë vëllazërore, udha që vetë Hyji na ka mësuar për të realizuar këtë gjë sublime, që është bashkimi përfundimtar i të gjithë shenjtëve. E gjithë kjo mund të ndodhë vetëm kur secili do të jetë për dashurinë e Hyjit, në këdo dhe secili në secilin. Gëzimi i secilit do të shumëfishohet për gëzimin e të gjithëve. Është gjithashtu një shenjë e asaj që ka ndodhur gjithmonë në Hyjin, në fakt, Hyji na mbart në zemër dhe na dhuron mirësinë e Tijë sepse na don, ky është çelësi që edhe ne si të krishterë duhet të mësojmë të duam vëllëzërit me të njëjten dashuri që na dhurohet.

Të vishemi me dashuri Hyjnore

Siç e kam theksuar edhe më sipër, për të qenë e vërtetë dashuria e krishterë duhet të fillojë nga brendësia, nga zemra, veprat e mëshirës nga brendësia e mëshirës, «veshuni, pra, mbasi jeni të zgjedhurit e Hyjit, shenjtë e të dashur me zemër të dhimbshme, me mirësi, me përvujtëri, me butësi, me duresë», (Kol 3, 12). Megjithatë, duhet të sqarojmë menjëherë se këtu kemi të bëjmë me diçka shumë më radikale se sa një brendësim i thjeshtë, pra një zhvendosje e theksit nga praktika e jashtme e dashurisë në praktikën e brendshme. Ky është vetëm hapi i parë. Thellësitë e njeriut nuk janë më vetëm thellësi psikologjike, por për faktin që banon në ne Shpirti i Shenjt flasin për thellësi teologjike, thellësi të Hyjit! Këtu është misteri i dashurisë, këtu është risia e krijuar në ne nga jeta e re në Shpirt. Nëse nuk kuptojmë këtë nuk mund kuptojmë asgjë dhe mbesim në një horizont të vjetër dhe natyror, në të cilën dashuria e krishterë nuk ndryshon në mënyrë cilësore nga llojet e tjera të dashurisë. Dashuria morale bazohet në dashurinë teologjike dhe të çon përsëri tek ajo. Brendësia të drejton në hyjnizim! Shën Pjetri thoshte i krishteri është ai që don me zemer te vërtetë, por me çfarë zemre? Me një zemër të re! Një herë e një kohë, një zemër e re ishte thirrur nga njeriu sipas ligjit. «Krijoni në mua, o Hyj, zemrën e pastër», (Ps 51, 12). Po ashtu Hyji vetë na kishte premtuar se do na jepte një zemër të re, «unë do t'ju jap një zemër të re, një shpirt të ri do ta fus në ju, do ta nxjerr nga mishi juaj zemrën e gurtë e do t'ju jap një zemër mishi», (Ez 36, 26). Tani kjo zemër e re është krijuar, është një realitet faktik,

ekzistues në çdo person të pagëzuar. Na duhet ta vendosim në veprim dhe ta ushtrojmë. Kur ne duam me zemër është Hyji i pranishëm në ne me Shpirtin e tij, është ai që don në ne, dashuria e Hyjit kalon nëpërmjet nesh. Është kështu që veprimi i krishterë hyjnizohet me të vërtetë, «bashkë me to na u dhuruan premtimet më të çmushmet dhe më të mëdhatë që me anë të tyre të bëheni pjestarë të natyres hyjnore duke i shpëtuar prishjes që është në botë për shkak të lakmimit», (1 Pj 1, 4). E gjithë kjo na tregon se si të bëhemi pjesëmarrës të veprimit hyjnor, ky veprim i cili nuk është gjë tjetër veçse veprimi për të dashur, sepse Hyji është dashuri! Një gjë kaq e madhe, nuk jemi ne ata që e nxjerrim përfundimin, kush e di se me çfarë arsytimi të fjalës së Hyjit ajo përmbahet qartë në Beslidhjen e Re, «[...] sepse dashuria e Hyjit u ndikua në zemrat tona me anë të Shpirtit Shenjt që na u dhurua», (Rom 5, 5). Edhe kur Jezusi na fton duke na thënë: «doni njëri-tjetrin sikurse un ju desha ju» (Gj 15, 12), siç vihet re na kërkon që të dum tjetrin sikurse Ai na ka dashur ne, me të njëjten dashuri. Sepse vetë Jezusi i lutet Atit që dashurinë që ka marrë nga Ati të ju dhurohet dishepujve të Tij, «që dashuria me të cilën ti më deshe mua, të jetë në ta dhe unë në ta», (Gj 17, 26). Shën Pali shprehet duke na thënë, «Ai na ngushëllon në të gjitha vështirësitë tona, që edhe ne të mund t'i ngushëllojmë të gjithë ata që gjenden në vështirësi, me atë ngushëllim, me të cilin Hyji na ngushëllon ne», (2 Kor 1, 4). Me pak fjalë çdo i krishterë i vërtetë është i ftuar që të ngushëllojë me të njëjtin ngushëllim që është ngushëlluar nga Hyji dhe të duaj me të njëjten dashuri që u desht nga Hyji. Duhet të kemi të qartë se dashuria e krishterë dallohet nga çdo dashuri tjetër për faktin sepse është dashuri e Krishtit, nuk jam unë ai që dua por është Krishti që don në mua! Është *Agape* që zbret nga burimi i përjetshëm i Trinisë, që në Jezu Krishtin vjen në një formë dhe një zemër njerëzore, tani dëshiron të shtrihet për të ujitur të gjithë tokën, dëshiron të qarkullojë në zemra si huall mjalti. Në këtë nivel të thellë dhe të fshehur, ndodh transformimi i vërtetë i botës. Kur burimi i egoizmit mbyllet tek ne, rihapet burimi i dashurisë që ska fund. Rihapet krijimi, dashuria është me të vërtetë thelbi i botës së re. Çdo i krishterë mund të jetë nëse dëshiron, një qendër e rrezatimit të dashurisë së Hyjit. Në këtë mendim nuk ka asgjë dehëse apo lartësuese. Është mendimi më i matur që mund të ketë, sepse çfarë ke që nuk e ke marrë? Është mendimi më i matur për faktin se, për të vënë në veprim zemrën e re e vjetra duhet të heshtë.

DIVERSITETI I TRASHËGIMISË DHE TRADITAVE NË ZONËN E MESDHEUT

Karta e Firences

Ipeshkvijtë e Mesdheut takim në Firence, me dt. 25-27 shkurt, 2022.

Ipeshkvijtë e Mesdheut u takuan me dt. 25-27 shkurt, për herë të dytë, pas Barit, në Firence, duke bërë të vetën aspiratën dhe guximin e La Pira-s për të punuar për paqen dhe unitetin e popujve. Kryetarët e Bashkive së Mesdheut, të ftuar nga Kryetari i Bashkisë së Firences z. Nardella, kanë dashur të mblidhen në të njëjtën kohë në Firence, duke aspiruar edhe iniciativat e kryebashkiakut La Pira, për të studiuar dhe për të punuar për paqen, drejtësinë dhe bashkëjetesën vëllazërore në qytetet e tyre.

Duke u takuar së bashku në përfundim të punimeve të tyre, ipeshkvijtë dhe kryetarët e bashkive kanë vënë në dukje dobinë që rrjedh nga rritja e bashkëpunimit në qytetet e tyre për ruajtjen e drejtësisë, për forcimin e vëllazërisë dhe të respektit për të gjithë qytetarët dhe komunitetet kulturore e fetare atje. Nga ky takim i frytshëm dhe i përzemërt, që nuk është zhvilluar kurrë më parë, ata ranë dakord së bashku mbi disa ideale dhe vlera, që të frymëzojnë ecjen e ardhshme, të reduktojnë diskriminimin e dhunën dhe t'u hapin horizonte shprese brezave të rinj. Këto ditë veprime lufte janë bërë kundër Ukrainës. Ndjenja dhimbjeje kanë provuar ipeshkvijtë dhe kryetarët e bashkive, të cilët së bashku shpresojnë që dhuna dhe armët të ndalen dhe të shmangen vuajtje të mëdha për popullin ukrainas dhe të kalohet në negociata që rindërtojnë paqen.

Duke uruar që të zhvillohen takime të mëtejshme, Ipeshkvijtë katolikë dhe kryetarët e bashkive mesdhetare, të mbledhur në Firence:

- **duke u frymëzuar** nga trashëgimia e Giorgio La Pira-s, ish-kryetar i Bashkisë së Firences, i cili që në vitet 1950 promovonte dialogun ndërkulturor dhe ndërfaqetarak midis qyteteve dhe në veçanti midis Qyteteve të Mesdheut;

- **duke ditur** se Mesdheu ka qenë historikisht udhëkryq i kulturave evropiane dhe aziatike perëndimore, të hemisferës veriore dhe jugore dhe se ai mund të luajë një rol vendimtar në paqen dhe zhvillimin e kombeve përmes bashkëpunimit midis qyteteve dhe komuniteteve të tij fetare;

- **duke qenë të bashkuar** në bindjen se Mesdheu nuk mund dhe nuk dëshiron të jetë një vend konflikti midis forcave të jashtme;

- **duke e lënë veten të udhëhiqen** nga një aspiratë e përbashkët për ta vendosur personin njerëzor në qendër të agjendës ndërkombëtare duke ndjekur paqen, duke mbrojtur planetin, duke garantuar përparimin, duke promovuar respektin dhe dinjitetin e të drejtave themelore të çdo individi, edhe përmes promovimit të objektivave të zhvillimit të qëndrueshëm dhe Marrëveshjes së Parisit për klimën;

- **duke qenë të vetëdijshëm** për sfidat e shumta me të cilat duhet të përballë zona e Mesdheut, si ndryshimet klimatike, flukset migratore, konfliktet dhe varfëria;

- **duke qenë të bindur** se vlerësimi dhe promovimi i rolit të qyteteve dhe i dialogut ndërmjet komuniteteve të tyre qytetare dhe fetare ofron një kontribut thelbësor në këto sfida njohin:

- **diversitetin** e trashëgimisë dhe të traditave të zonës së Mesdheut si një trashëgimi e përbashkët për të gjithë njerëzimin. Të gjitha vlerat natyrore, mjedisore, kulturore, gjuhësore dhe fetare të Mesdheut, materiale dhe jo materiale, shihen si burime dialogu dhe uniteti midis popujve tanë dhe duhet të mbrohen e t'u përçohen brezave të sotëm dhe të ardhshëm;

- **rëndësinë** e një përkushtimi edukativ që nis nga nevojat bazë, të përbashkëta për të gjitha qeniet njerëzore dhe që mund t'i udhëheqë të rinjtë në rrugën që i çon ta dëshirojnë të mirën, dashurinë, drejtësinë dhe lirinë;

- **nevojën** për të zhvilluar mundësi më të mëdha dialogu dhe takimi konstruktiv ndërmjet traditave të ndryshme kulturore dhe fetare të pranishme në komunitetet tona, në mënyrë që të forcohen lidhjet e vëllazërisë që ekzistojnë në rajonin tonë;

- **rëndësinë** e krijimit të programeve të përbashkëta universitare, me qëllim që të rinjtë e rajonit të Mesdheut t'i njohin më mirë dhe t'i respektojnë traditat dhe veçoritë kulturore të çdo vendi;

- **rolin kyç** të diplomacisë në nivel urban për promovimin e zhvillimit tërësor dhe të qëndrueshëm njerëzor bazuar në respektimin e dinjitetit dhe të drejtave themelore të çdo qenieje njerëzore;

- **rëndësinë** themelore të njohjes së të drejtës universale për shëndetin dhe mbrojtjen sociale në zonën e Mesdheut, veçanërisht pas pandemisë COVID-19, dhe rolin qendror që mund të luajë bashkëpunimi në nivel qyteti në luftën kundër kësaj sëmundjeje;

- **nevojën** për të zbatuar, sa më parë, zgjidhje të integruara për të shmangur ndryshime katastrofike klimatike. Koha për të vepruar është tani, me qëllim që të ruhet cilësia e jetës për brezat që do të vijnë dhe që të arrihet një qasje integrale ekologjike;

- **mundësinë** për të promovuar një shndërrim të vërtetë të shoqërisë që synon krijimin e një kulture të qëndrueshmërisë sociale, edhe nëpërmjet formave të reja të bashkëpunimit midis vendimmarrësve politikë, shkencëtarëve, liderëve shpirtërorë e kulturorë dhe liderëve të biznesit;

- **rëndësinë** e promovimit të mundësive për një punësim cilësor për grupet e pafavorizuara, të rinj dhe gra, si edhe për të favorizuar zhvillimin ekonomik dhe social të vendeve të origjinës së migrantëve, edhe nëpërmjet programeve të bashkëveprimi, që synojnë veçanërisht mbrojtjen e fëmijëve;

- **politikat e migracionit në Mesdhe** dhe në kufi që duhet të respektojnë gjithmonë të drejtat themelore të njeriut;

- **ndërlidhjen e fortë** që ekziston midis flukseve migratore dhe ndryshimit klimatik, që godet fuqishëm Detin Mesdhe: fenomene të tilla si shkretëtirëzimi, shpyllëzimi dhe degradimi i tokës, që po ekspozojnë potencialisht miliarda njerëz ndaj zhvendosjeve dhe migrameve masive;

- **rëndësinë** e forcimit të marrëdhënieve ndërkulturore dhe ndërfaqësore për të arritur një nivel më të lartë të mirëkuptimit të ndërsjellë ndërmjet individëve me origjinë, gjuhë, kultura dhe besime të ndryshme fetare; dhe, ndërsa marrin përsipër të

promovojnë projekte konkrete të përfshirjes kulturore, fetare, sociale dhe ekonomike, u bëjnë thirrje:

- **Qeverive të të gjitha vendeve mesdhetare** që të bëjnë konsultime të rregullta me kryetarët e bashkive, me të gjithë përfaqësuesit kompetentë të komuniteteve fetare, të enteve lokale, të institucioneve kulturore, të universiteteve dhe të shoqërisë civile për çështjet e diskutuara në këtë Konferencë. Qytetet duhet të kërkojnë të drejtën e tyre për të marrë pjesë në vendime që ndikojnë në të ardhmen e tyre;

- **Qeverive, Kryetarëve të bashkive dhe Përfaqësuesve të komuniteteve fetare** që të promovojnë programe edukative në të gjitha nivelet: një rrugë që integron qasje antropologjike, komunikuese, kulturore, ekonomike, politike, breznore, ndërfaqësore, pedagogjike dhe sociale për të arritur një solidaritet të ri universal dhe një shoqëri më mikpritëse;

- **Qeverive, Kryetarëve të bashkive dhe Përfaqësuesve të komuniteteve fetare** që të promovojnë nisma të përbashkëta për forcimin e vëllazërisë dhe të lirisë fetare në qytete, për mbrojtjen e dinjitetit njerëzor të migrantëve dhe për përparimin e paqes në të gjitha vendet e Mesdheut;

- **Kryetarëve të bashkive dhe Përfaqësuesve të komuniteteve fetare**, që të dialogojnë dhe të mobilizojnë burime për një zhvillim të qëndrueshëm social dhe ekonomik në favor të bashkëpunimit ndërkombëtar, të dialogut ndërkulturore dhe ndërfaqësor, të respektimit të çdo individi nëpërmjet një ndarjeje më të drejtë të burimeve ekonomike dhe natyrore;

- **Kryetarëve të bashkive** që të diskutojnë dhe të eksplorojnë atë që në mënyrë ideale e mban bashkë një shoqëri civile sot dhe se si kontekstet bashkëkohore i integrojnë traditat fetare dhe shprehjet kulturore;

- **Përfaqësuesve të komuniteteve fetare**, që të eksplorojnë se si mund të ndërveprojnë me njëri-tjetrin dhe me përfaqësuesit e bashkive dhe të liderëve qytetarë për të kuptuar shkaqet dhe arsyet e dhunës dhe, për rrjedhojë, të punojnë së bashku për eliminimin e saj;

- **Qeverive**, që të miratojnë rregulla të caktuara dhe të përbashkëta për të mbrojtur ekosistemin mesdhetar, në mënyrë që të promovojnë një kulturë rrethore të Mesdheut në harmoni me natyrën dhe me historinë tonë.

Mons. Angelo Massafra

MESDHEU KUFË PAQEJE!

Firenze, 25-27 shkurt 2022

Quket “Mesdheu kufi paqeje 2” takimi mes Ipeshkvijve dhe Krerëve të Bashkive të vendeve që lagen nga deti Mesdhe. Bëhet fjalë për etapën e dytë të një rrugëtimi që ka filluar në vitin 2020 në Bari (Itali) **me nismën e Kardinal Gualtiero Bassetti-t**, President i Konferencës Ipeshkvnore Italiane. Takimi i parë, zhvilluar në Pulia, është hapur me fjalët e ideatorit të tij: “Mesdheu nuk është vetëm një bukuri që ka lindur prej takimit të larmishmërive të ndryshme, por edhe të dhunës që shpërthen për shkak të paqfësisë për t’i gërrshetur lojërat e pushtetit, interesat e kundërta dhe frikën që vetë këto larmishmëri mund të ushqejnë” dhe ka vijuar me hartimin e dokumenteve dhe paraqitjen e propozimeve që e shihnin detin, mbi të cilin Italia lundron, si një “kufi paqeje”. Në vitin 2020 takimi u zhvillua vetëm mes Ipeshkvijve, kurse sot, duke bashkëndarë nismën e kryetarit të Bashkisë së Firencës Dario Nardella-s – qyteti ku zhvillohet takimi – janë përfshirë edhe krerët e Bashkive të Mesdheut. Duke ndjekur mësimin e Giorgio La Pira-s, kryetar i dikurshëm i Bashkisë së Firences, me këtë takim synohet që t’i jepet jetë një modeli “integrimi ekonomik, shoqëror dhe kulturor, që mund të shërbejë si shembull për të gjithë”, siç ka thënë kardinal Bassetti.

- Hirësi, si ka lindur ideja e takimit “Mesdheu kufi paqeje”? Çfarë përfaqëson dhe çfarë pret prej këtij takimi të rëndësishëm?

- Ideja e takimit ka lindur shumë vite më përpara kur Mesdheu përshkohej nga mijëra emigrantë, shumë prej të cilëve humbisnin jetën e tyre në një udhëtim të dëshpëruar mbi gomone. Duhej të bënim diçka dhe jo vetëm të flisnim. Kisha parasysh mendimin e La Pira-s, i cili e shihte Mesdheun si “një liqen të madh të Tiberiadës”, që mund t’i bashkonte dhe jo vetëm t’i ndante qytetërimet e “familjes së trefishtë të Abrahamit”, që lagen prej këtij deti. Kam menduar se ai ishte shtegu që duhej marrë, edhe pse duhej aktualizuar: prej këtu lindi ideja që t’i ftonim të gjithë Ipeshkvijtë e

Mesdheut për një takim reflektimi dhe përshtypje. Fola me Papën, atij i pëlqeu shumë propozimi dhe kështu nisi gjithçka. Në vitin 2020 takimi i parë në Bari dhe tani në vitin 2022 në Firenze. Gjithmonë duke ndjekur profecinë e paqes së La Pira-s, por tani me një gjë të re plus: Kryetari i Bashkisë Dario Nardella, gjithmonë në gjurmët e paraardhësit të tij të shquar në Pallatin e Vjetër (Palazzo Vecchio), ka menduar që të ftojë edhe krerët e Bashkive të Mesdheut. Dhe ne, si Kishë italiane, e kemi pranuar me gëzim të madh këtë propozim.

- Sa e rëndësishme është që t’i ulësh në të njëjtën tryezë Ipeshkvijtë dhe Kryetarët e Bashkive?

- Mendoj se bëhet fjalë për një sfidë nxitëse dhe të pasur me përmbajtje. Fillimisht, punimet e Ipeshkvijve dhe ato të Kryetarëve të Bashkive zhvillohen në dy dhoma të ndara dhe janë organizuar, brenda tyre, në një seri tryezash tematike ku secili mund të flasë dhe të diskutojë me çiltërsi. Pastaj Kryetarët e Bashkive dhe Ipeshkvijtë bisedojnë me njëri-tjetrin në mbledhje plenare. Jam i bindur se janë shumë të rëndësishme këto lloj takimesh, sepse na mundësojnë të njohemi në mënyrë autentike me njëri-tjetrin, t’i tejkalojmë keqkuptimet e mundshme dhe, sidomos, të punojmë të bashkuar në një drejtim të vetëm: të ndërtojmë paqen në botë.

- Çfarë ëndërron për Mesdheun?

- Ëndërroj paqen, siç shpresonte dhe uronte La Pira. Ndiej një nevojë jetësore që të ndërtoj vende takimi dhe hapësira dialogu për të ndërtuar një Mesdhe të paqitur. Uroj që prej një takimi fillestar feje të krijohet pastaj një model integrimi ekonomik, shoqëror dhe kulturor, që mund të shërbejë si shembull për të gjithë. Mbarë bota na shikon, sfida është e stërmadhe, përgjegjësia po aq.

- Ne takim morën pjesë nga Shqipëria: Imzot Angelo Massafra OFM dhe Imzot Giovanni Peragine

Nga Roberto Pacilio - Gazetar

JOZEFI MORI NGA ZOTI DHURATËN E MADHE TË ATËSISË!

*Homelia për festën e Shën Jozefit
Shkodër, 19 mars 2022*

Më pëlqen të imagjinoj që, ndërsa Jezusi po tregonte shëmbëlltyrën e vigjilencës, duke folur për shërbëtorin besnik që Zoti e vendosi në krye të shtëpisë së tij derisa ai të kthehej, ai po mendonte pikërisht për atin e tij tokësor, Jozefin e Nazaretit. Dhe ndoshta liturgjisti që donte t'i vendoste këto fjalë që në fillim të kësaj meshe në solemnitetin e Patriarkut të Shenjtë, duhet të ketë pasur të njëjtën intuitë. “Ja, shërbëtori besnik dhe i urtë, të cilin Zoti e bëri kryetarin e familjes së vet”

Dhe pikërisht nga këto dy karakteristika dua të nxjerr mësimin që buron nga Liturgjia e kësaj dite solemne: Jozefi është shërbëtor dhe besnik. Nuk na shqetëson, pasi atij sigurisht nuk i vjen keq, pseudonimi “shërbëtor”. Edhe Maria më e shenjta në “Magnificat” thërret: “*Ja ku jam. Unë jam shërbëtorja e Zotit!*”, Dhe gjithashtu: “*(Zoti) shikoi me pëlqim mbi shërbëtoren e vet të përvujtë*”. Dhe sikur të mos mjaftonte kjo, mund të mendojmë se si Mesia përkufizohet si “Shërbëtor” që në këngët e Isaisë profet, faqe të mrekullueshme që do t'i shpallim gjatë Javës së Madhe.

Çdo shërbim është, në fakt, ushtrim i një dhurate të marrë dhe që përdoret për nevojat e

përbashkëta. Prandaj madhështia e personit që shërben nuk qëndron aq shumë te vetë shërbimi (që ka edhe ai vlerën e vet), sesa në dhuratën e marrë e cila më pas shndërrohet në shërbim: dhuratë që nuk i përket, por që merret pikërisht nga Zoti dhe që e karakterizon atë si person. Jozefi mori nga Zoti dhuratën e madhe të atësisë dhe ai e mirëpret me përlësi dhe e vë në shërbim të Marisë dhe të Birit të Hyjit, duke e ruajtur, duke e ushqyer, duke e edukuar, duke e çuar gradualisht të njohë identitetin e tij si Bir, i dërguar nga Ati për një mision.

Pranimi i kësaj dhurate nga Jozefi bëhet me frymën e bindjes ndaj vullnesës së Hyjit: një gatishmëri e plotë, e kuptueshme vetëm nga këndvështrimi i fesë. Ashtu si Jozefi, ekziston vetëm Abrahami, të cilin leximi i dytë e lavdëroi... dhe jo rastësisht. Si njeri feje, Jozefi i është përgjigjur ftesës së Hyjit, duke sfiduar dyshimet dhe hezitimet e tij për ndershmërinë e Marisë, por edhe opinionin publik që me siguri do ta kishte sharë atë. Kështu, ai na jep një mësim të madh feje të fortë dhe të guximshme, që nuk i frikësohet kundërshtimeve, por i përballon ato duke i besuar vetëm Zotit. Në fakt, kur Zoti thërret, ai i ngarkon personit një

mision dhe i jep atij forcën e nevojshme për ta kryer atë; mjafton që ai t'i besojë plotësisht Zotit dhe jo vetëm forcave të veta.

Dhe për ta kuptuar këtë besnikëri të Jozefit, ndoshta mund t'i referohemi përsëri asaj shëmbëlltyre të Jezusit mbi vigjilencën. Jezusi thotë: *"I lumi ai shërbëtor, të cilin, kur kthehet zotëria i tij, e gjen duke vepruar kështu. Përnjëmend po ju them: do ta vërë mbi të gjithë pasurinë e vet"* (Lk 12,43-44). Besnikëria konsiston pikërisht në këtë: që secili të gjendet në vendin e vet, duke bërë punën që i takon.

Çfarë "pasurie" i dha Hyji Jozefit? Sipas asaj që na thonë Ungjijtë, Jozefi është një pasardhës i Davidit, të cilit Zoti i kishte premtuar një pasardhës - e dëgjuam në leximin e parë. Një histori e gjatë, kujdestari i së cilës bëhet ky njeri, por që garanton edhe kalimin e stafetës, duke ia besuar Birit dhe të gjithë atyre që janë bërë bij në Birin me anë të Pagëzimit: neve që e kemi marrë këtë trashëgimi dhe që kemi për detyrë t'ia dorëzojnë brezit të ardhshëm, trashëgiminë e fesë.

Në lutjen që do të themi mbi dhuratat pas pak minutash, Shën Jozefi do të na përshkruhet edhe *"i pastër në zemër"*: një virtyt tjetër që, në mësimin e Jezusit në mal, bëhet një lumni. Duhet ta sqarojmë mirë këtë lumni, prerogativë e Jozefit, sepse duhet të jetë prerogativë e çdo të krishteri, por fatkeqësisht duhet të pohojmë se jemi shumë larg prej saj. Jezusi thotë se të pastërtit në zemër do ta shohin Hyjin; dhe nëse e marrim për të vërtetë që Lumnitë nuk kanë të bëjnë vetëm me jetën që do të vijë, por edhe me jetën tonë të tanishme, atëherë duhet të themi se është e mundur që ta shohim Zotin që tani.

Por si mund ta shohim Zotin? Shën Françesku na e shpjegon mirë këtë gjë. Ai thotë: *"Me të vërtetë të pastërtit në zemër janë ata që i përçmojnë gjërat tokësore dhe kërkojnë gjërat qiellore"* (Qortime XVI). Kur zemra shpëputet nga të mirat materiale dhe kërkon para së gjithash mbretërinë e Zotit, atëherë vetë Zoti bëhet çelësi i leximit të realitetit, i vetes dhe i të afërmit. Është ajo që themi: ta shohësh Zotin në çdo gjë dhe të shohësh gjithçka me sytë e Zotit. Jozefi e jetoi plotësisht këtë dimension duke u kujdesur për zbatimin e vullnesës së Zotit për jetën e tij, pa i hequr sytë nga realiteti në të cilin jetonte. Do të ishte kulmi i ekzistencës së një të krishteri nëse edhe ne mësojmë të jetojmë kështu: të shikojmë kah Hyji me këmbët e ngulura fort në tokë.

Në fund, ja antifona i kungimit: *"Të lumtë. Shërbëtor i mirë e besnik: hyr në gëzimin e Zotërisë tend"* e cila anyifon na paraqet Jozefin, shërbëtorin besnik, që me fjalët e Jezusit të marra nga Ungjilli i

Mateut në kap. 25, ftohet që të marrë pjesë në lavdinë e Zotit të tij. Mund të themi se fjalët e Marisë-Shërbëtore, i përshtaten plotësisht edhe Jozefit-Shërbëtor: *"që tani të gjitha breznitë do të më quajnë të lumtur/bekuar"*. Jozefi hyn në lavdinë e Hyjit i shoqëruar, siç e dikton tradita, nga Jezusi që e ndihmon atë në momentet e fundit të jetës së tij tokësore.

Dhe, siç e kërkon devocioni, madje edhe e shenjtërve të mëdhenj, siç është Shën Bernardinoja i Sienës, Jozefi është ndër ata që ngjallen nga varret për të shkuar në Parriz me trup dhe me shpirt. Sigurisht që nuk është një dogmë feje, siç është për Virgjërën e Bekuar, por as që mund të themi se është e pamundur, pasi ky është fati që të gjithë shpresojmë të kemi dhe të cilin e shpallim te Besojma.

Vëllezër dhe motra, falenderojmë Zotin që në Shën Jozefin i bëri një dhuratë shumë të madhe jo vetëm Jezusit dhe Marisë, por edhe krejt Kishës, e cila është e nderuar që e ka zgjedhur atë si Pajtor/Mbrojtës universal. Qoftë një model jete për të gjithë të krishterët, veçanërisht për ata që kanë përgjegjësi formuese, siç janë baballarët që sot duam t'i kujtojmë në mënyrë të veçantë në lutjet tona.

Në tre ditët që paraprinë këtë festë u lutëm edhe për paqen në Ukrainë dhe në vendet e tjera të botës ku lufta po vret njerëz të pafajshëm; u lutëm edhe për familjet që ndodhen në vështirësi të ndryshme; u lutëm edhe për të marrë nga Zoti dhuratën e çmuar të thirrjeve të shenjta meshtarake dhe rregulltare për Kishën. Jozefi nuk është vetëm një model i jetës së krishterë, por edhe një ndërmjetës i fuqishëm pranë Birit të tij Jezus dhe Marisë Virgjër; aq sa Shenjtes Terezë të Avilës i pëlqente të thoshte: *"Në çdo nevojë, sado e rëndë që të jetë, kini besim te ndërmjetësimi i frytshëm i Shën Jozefit; shkoni tek ai me fe të vërtetë dhe me siguri do të merrni përgjigje për pyetjet tuaja"*.

Dhe ne, me besim të plotë, o i lavdishmi Shën Jozef, të drejtohem ty, kaq pranë Jezusit dhe Marisë, për të marrë nga Zoti hiret që na duhen për t'u bërë të krishterë më të mirë, ato që i duhen botës për të jetuar në paqe dhe qetësi, ato që i nevojitet Kishës, Mbrojtës i të cilës je, që t'i kushtohet qetësisht lëvdimit të Zotit dhe kumtimit misionar të Ungjillit të Krishtit, që jeton dhe mbretëron me Atin dhe me Shpirtin Shenjt në shekuj të shekujve. Amen.

Mons. Angelo Massafra

Frank SHKRELI
New York

**IPESHKVI, GJON NIKOLLË KAZAZI,
ZBULUESI I PARË I LIBRIT TË PARË SHQIP, “MESHARI”**

Javën që kaloi, Konferenca Ipeshkvnore e Shqipërisë dhe Radio Vatikani në gjuhën shqipe shënuan 269-vjetorin e të kaluarit në amshim të Ipeshkvit Gjon Nikollë Kazazi, i cili ka ndërruar jetë më 5 gusht, 1752.

Pak shqiptarë mund ta dinë, por Ipeshkvi Kazazi konsiderohet si personi i parë që zbuloi librin e parë shqip, “Mesharin” e Gjon Buzukut. Në një njoftim të Konferencës Ipeshkvnore të Shqipërisë me rastin e këtij përvjetori thuhet se në vitin 1740, gjatë kërkimeve të tij në Arkivin e Vatikanit, Kazazi zbuloi veprën monumentale të kulturës shqiptare “Mesharin” e Gjon Buzukut, botuar në vitin 1555. Zbulimi tij do të mbetej në hije deri më 1909, kur studjuesi arbëresh Pal Skiroi do ta rigjente veprën e parë në gjuhën shqipe, po në këto arkiva, nën shënimin “Katalogu: R.G. Liturgia III,194”.

Gjon Nikollë Kazazi ka lindur më 2 janar 1702 në Gjakovë. Karriera e tij studimore fillon me studimet teologjike në Kolegjin Ilirik të Shën Pjetrit dhe më pas në Kolegjin e Shën Palit në Fermo dhe në Loreto të Italisë, ku edhe ka përfunduar studimet. Në vitin 1727 Gjon Nikollë Kazazi mori titullin Doktor në Filozofi e Teologji. Po atë vit, ai do të shugurohej meshtar dhe në moshën 41 vjeçare do të shugurohej ipeshkëv i Shkupit. Në vitin 1743 botoi veprën “Përmbledhje e shkurtër e doktrinës kristiane”. Thuhet se Ipeshkvi Gjon Nikollë Kazazi ishte studiuesi i parë shqiptar që metaforikisht çeli udhën për të gjithë studiuesit e mëvonshëm drejt Arkivit të Vatikanit, kryesisht, arkivit të “Propaganda Fide”.

Ndërkaq, në këtë përvjetor, Jusuf Buxhovi, historiani, autori, gazetari, intelektual dhe aktivisti politik nga Kosova, është autor i romanit, “Shënimet e Gjon Nikollë Kazazit”, (Botimi i Plotësuar nga Shtëpia Botuese Faik Konica”. Pas disa botimeve e ribotimeve të mëparshme, romani ribotuar i plotësuar është përkthyer kohët e fundit në italisht nga Lilian Cuka dhe është promovuar në Romë në fillim të qershorit që kaloi, nën moton “Historia e zhdukjes së një populli”, para një audience përfaqësuese kulturore dhe intelektuale italiane, ku morën pjesë edhe ambasadorët e Republikës së Kosovës dhe Shqipërisë, përfaqësuesi i Ipeshkvisë së Kosovës dhe të arbëreshëve të Italisë, ndër të tjerë. Botimi në italisht i kësaj vepre të autorit Buxhovi pason

përkthime në disa gjuhë dhe disa tjera që thuhet se janë në fazën përfundimtare të përkthimit në anglisht, frëngjisht, sllovenisht dhe spanjisht. Sa i përket përkthimit në gjuhët e huaja të romanit të tij, “Shënimet e Nikollë Kazazit”, historiani i shquar shqiptar Z. Buxhovi është cituar të ketë thenë se “Kjo i ndihmon letërsisë shqiptare që të afirmohet në përmasat ndërkombëtare, veçmas kur kjo bëhet me një vepër që shpalos dramën e saj të brendshme në rrethanat ekzistenciale — në një hapësirë të ndeshjeve të perandorive dhe besimeve — ku politika dhe besimet luftojnë për hapësirë dhe dominim të përhershëm.”

Botimi në italisht i këtij libri u promovua në Romë, ndërsa Ambasada e Republikës së Kosovës në kryeqytetin Italian, me këtë rast, shprehej në faqen e saj të internetit se, “Është nder të promovosh historinë e Kosovës përmes rrëfimeve të fakteve historike, të cilat për shekuj me radhë na kanë bërë krenarë për identitetin tonë. “Për ty Toka ime – Shënimet e Gjon Nikollë Kazazit”, e shkrimtarit dhe historianit tonë të mirënjohur, Jusuf Buxhovi, tani botuar edhe në italisht nga shtëpia e njohur botuese, Armando Editore, ka kontribuar në forcimin e rrënjëve evropiane të popullit tonë”,

thuhej në njoftimin e Ambasadës së Republikës së Kosovës në Romë me rastin e promovimit të romanit, “Shënimet e Gjon Nikollë Kazazit të autorit Jusuf Buxhovi.

“Është një vepër e shkruar në një mënyrë të pabesueshme intensive”, vlerëson botuesi italian dhe shton se titulli “Të përkas ty, o toka ime”, mund të jetë slogani mbi të cilin autori ndërthurë një përmbajtje të dendur, me bashkëbisedues me vlera, ku ndodhet një vend i tronditur, i ndërlikuar, i dhunuar, në të cilin politika dhe feja janë në garë për të kapur hapësirat e tyre dhe për të bërë prozelitizëm. Reflektimi me përmbajtje të lartë, e drejton lexuesin në mendimet e rafinuara të autorit për të krijuar më pas përshtypjet e veta personale.”Ndërsa Radio Vatikani ka transmetuar një intervistë, Majin që kaloi, me kuratorin e botimit, publicistin Giovani Cederone, i cili veprën e Buxhovit të përkthyer italisht e ka cilësuar si një monument të rëndësishëm letrar që nxjerr në pah identitetin shpirtëror dhe kulturor të shqiptarëve të lidhur me qytetërimin perëndimor, por njëherësh pasqyron edhe dramën e një populli që vazhdimisht i nënshtrohet përpjekjeve të huajve për t'i dominuar ata. Ndërkohë, Presidenti historik i Kosovës, Dr. Ibrahim Rugova, në një shkrim vlersues të romanit, “Shënimet e Gjon Nikollë Kazazit”, e ka cilësuar veprën e Jusuf Buxhovit, si “një prej romaneve tona më të mira bashkohore”. Vlerësimi i plotë i Dr. Rugovës mund të lexohet në këtë link, për ata që janë të interesuar: Rugova për librin e Buxhovit: “Shënimet e Gjon Nikollë Kazazit” ndër romanet tona më të mira.

Por le t'i kthehemi figurës së Ipeshkvit Gjon Nikollë Kazazit në përvjetorin e vdekjes së tij dhe protagonistit të romanit të shkrimtarit dhe historianit, Jusuf Buxhovi, njëri ndër më të mirët historian të Kombit shqiptar.

Ashtu siç ka ndodhur gjatë gjithë historisë së shqiptarëve kur klerikët katolikë – përveç veprimtarisë së tyre fetare – janë marrë edhe me mbrojtjen e kulturës dhe të gjuhës shqipe, ashtu edhe Gjon Nikollë Kazazi, gjatë gjithë jetës së tij, krahas thirrjes së tij fetare në shërbim të Zotit dhe besimtarëve, Imzot Gjon Nikollë Kazazi, sipas Radio Vatikanit, “Kultivoi me pasion e urtësi edhe aspektin kulturor, posaçërisht shkrimin në gjuhën shqipe. Këtu kishte si qëllim shkrimin e botimit në gjuhën e popullit të tij, pra shqip, të librave me përmbajtje shpirtërore, biblike si katekizmi, doracakët uratësh, librat liturgjike por edhe gjurmimin e rrënjëve të lashta të kombit të tij shqiptar”. Kështu, gjatë qëndrimit të tij në Romë,

në vitin 1740, imzot Gjon Nikollë Kazazi zbuloi në Bibliotekën e Propagandës Fide të Vatikanit, të vetmin ekzemplar të ruajtur deri më sot të 'Mesharit', të dom Gjon Buzukut, botuar në vitin 1555. Po atë vit, 1743, imzot Kazazi botoi edhe katekizmin e tij, “Doktrina E Kërshten”.

Kryepeshkvi Gjon Kazazi shkoi disa herë në Romë për tu takuar me Papën si dhe me përfaqësues të dikastereve të Selisë së Shenjtë në Vatikan. Radio Vatikani shqip i cilëson si tepër të rëndësishme dhe me vlerë të madhe kishtare e historike raportet që imzot Kazazi ka sjellur personalisht në Vatikan apo që i ka dërguar Vatikanit në vitet 1743-1744 e gjatë viteve tjera më vonë, në cilat informon Papën mbi situatën tejet të rëndë të krishterëve jo vetëm në në trojet shqiptare por edhe në vende tjera ballkanike që ishin nën sundimin e perandorisë osmane, thuhej në programin e radio Vatikanit kushtuar këtij kleriku të madh shqiptar. Kryepeshkvi i Shkupit shqiptar, Gjon Nikollë Kazazi ka vizituar Romën për herë të fundit më 1750 sepse ai ndërroi jetë me 5 gusht të vitit 1752, duke lënë gjurmë të pashlyera, jo vetëm në historinë e Kishës shqiptare, si bari dhe edukator i klerit e i popullit, por edhe në historinë e albanologjisë, si zbulues i parë i librit më të vjetër të

shtypur në gjuhën shqipe, që njihet deri me sot si “Meshari” i Dom Gjon Buzukut.

Duket se përkthimi në italisht i romanit “Shënimet e Gjon Nikollë Kazazit” ka bërë jehonë të madhe në qarqet kulturore të Italisë dhe më gjerë. Jusuf Buxhovi ka njoftuar më heret se së shpejti libri, “Shënimet e Gjon Nikollë Kazazit”, do të shëndërrohet në film botëror në italisht, ndërsa zbuloi se për këtë nismë tashmë ai ka nënshkruar disa kontrata paraprake me një ndër shtëpitë filmike më të njohura të Italisë për realizimin e filmit bazuar në “Shënimet e Gjon Nikollë Kazazit”, një ngjarje kulturore që do të dëshmojë për lidhjet e identitetit shpirtëror dhe kulturor të shqiptarëve me qytetërimin perëndimor.

Po e mbylli këtë përkujtim në përvjetorin e vdekjes së Kryepeshkvit të Shkupit shqiptar Gjon Nikollë Kazazi me një fragment të shkurtër nga romani “Shënimet e Gjon Nikollë Kazazit” të autorit Jusuf Buxhovi — me një këshillë që vlen edhe sot se, “Do të jetë mëkat i madh që dëshmitë

tona për t’i bërë ball të ligës së pashembullt, të mos shënoheshin... Në atë gjysëmterr që mezi përballohej nga drita e dobët e qiririt, gjeta fletoren dhe gjithë drithërimë hudha fjalët e para: ...unë Gjon Nikollë Kazazi, i biri i Pjetrit, i lindur në Gjakovë, në ditën e dytë të motit të madh një mijë e shtatëqind e dy, me ndjenjën e përlësisë më të thellë para të Madhit si dhe të përgjegjësisë së plotë që ka njeriu për të vërtetën, duhet të dëshmoj rreth një mynxyre të madhe që na ka rënë në kokë... Ne pra, i madh e i vogël, nga dita e sotit i jemi nënshtruar një rrethimi të tmershëm, që vjen fare papritur me kërcënimin që të mbesim të shkëputur përgjithmonë nga bota... Ky kërcnim lidhet me shfaqjen e murtajes për të cilën thuhet se ndodhet midis nesh, sado që ajo ende nuk është dëshmuar. Sprovat e Zotit janë të mirëseardhura dhe të mirëpritura, por shumëçka që këtu lidhet me sëmundjen, sikur len për të dyshuar se ajo është pjellë e ligësisë së robit... Megjithatë me kohë çdo gjë do të sqarohet, ne duhet t’i bëjmë ballë të ligës që vjen nga rob, nga që këtë e kemi për detyrë pa marrë parasysh rreziqet me të cilat ballafaqohemi... Në këtë rrugë kemi për detyrë që të ushqejmë shpresën, por edhe të gjejmë rrugët që çojnë të zgjimi i ndjenjës së kundërvënies së të ligës që na kërcënon deri në asgjësim... Këtë nuk do ta kemi të lehtë, por nuk kemi shtegdalje tjetër... Natën e mirë, trishtim, por edhe shpresë...”

Fragmenti nga romani i Jusuf Buxhovit, “Shënimet e Gjon Nikollë Kazazit” — është këshillë edhe për t’u ballafaquar me gjëndjen sot në trojet shqiptare: Ballafaqim me të keqën, sidomos me të keqen që vjen nga rob, nga njeriu vet, që të mos t’i nënshtrohemi asaj të keqeje dhe të mos dorëzohemi para saj! Të shënohet e kaluara me qëllim që të mos harrohet dhe të përballemi me të kaluarën e ligët, si pjesë e “përgjegjësisë së plotë që ka njeriu ndaj së vërtetës” dhe detyrimi që të gjithë kemi si individ dhe shoqëri për të dëshmuar dhe për të mbrojtur të vërtetën, sa u përket “sëmundjeve” që kanë kaplluar shoqërinë shqiptare edhe sot e kësaj dite e që janë “pjellë e ligësisë së robit”, të — pushtetarëve autoritarë modernë — dhe nuk janë sprova të Zotit...”

Kjo është e Vërteta që duhet të dëshmojmë të gjithë, për të pasur sadopak shpresë për një të ardhme më të mirë për shqiptarët në trojet e veta!

Alfred Çapaliku

BUKURIA E TRINGËS, GDHENDUR NGA PENDA E FISHTËS

“Fishta, interpret i shpirtit shqiptar.” *

Ernest Koliqi

I. Një varg emblematik i “Lahutës së Malcís”

“...pse edhe t'mirë po e kisht' bà nana,”

Ky varg esencial dhe emblematik, i treqind e dyzeti i Kangës XXII - “Tringa” e zbulon bukurinë vajzërore shqiptare si gjerdan rrezëllitës. Vajza bukuroshe, malësorja Tringë Ula, shfaqet si mrekulli pashie femërore. Ajo nuk spikat si trill yllor i përveçëm, por si përcjellje gjenetike e koduar.

Stafeta e përsosmërisë në hijeshi nis nga simpatia proverbiale e katragjyshes, shkon tek ikonikja e pakrahasueshme e stërgjyshes, vjen tek nami famoz i gjyshes së saj, arrin tek sharmi i rrallë i nënës dhe qëndron tek shndritja hirplotë e bijës. Kombinimi perfekt i kësaj fizionomie mahnitëse endet si bukuri tipike, nga lloji i fisit, në rangun kombëtar.

Vargu brilant fishtjan, si valë e lumit të lirikës në detin e epikës, ndiqet nga shtjella vijuese e perlave figurative, që përhapin bukurinë e pashoqe:

...ardhun shtatit si “breshana”,

synin hyllë, ballin si hana, (v. 341 - 342).

Vasha Tringë lindur në dekorin e natyrës blublerë, hedhur shtat në peizazhin e kornizuar me borë, sa mban breroren vezulluese të bukurisë fizike, aq mbështillet nga petku i tejdukshëm i bukurisë morale:

...kaq gjà t'mirë Zoti e ka falë! (v. 349).

Cuca Tringë, trashëguesë e ADN- së sojnikë shekullore iliro - arbërore, tërheq simpatinë e Zanave të malit qysh në fëmijërinë e saj të brishtë e të shpenguar. Ajo krijesë e përkryer vështrohet prej tyre në lojë e sipër, shikohet kur hidhet e lirshme mes vallesh, vërehet nëpër ojnate këndshme pasuese:

...me njetë shtat filiz çetine,

...me ata sy kokrra qershie,

(K. XXIV - “Zana e Vizitorit”, v. 130, v. 132).

Ndonëse Fishta si person fizik praktikonte celibatin, si artist kontemplativ, krijesa e butë e rritur e pafajshme ia magnetizoi pendën përmes bukurisë natyrore shastisëse. Ndaj optika personale lirike është depërtuese:

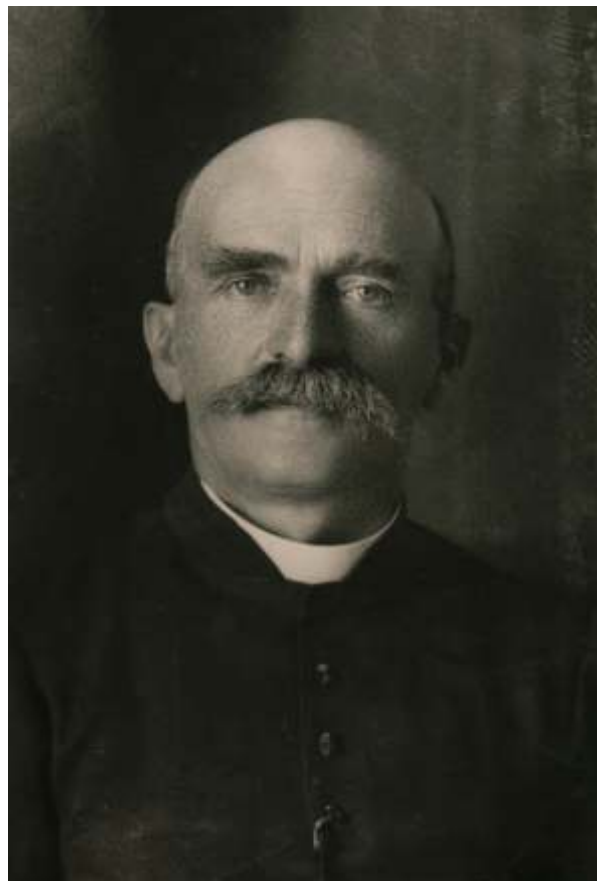
...dishka njethë si molla n'rrëm,

si ajo lulja shpërthye n'gëm:

(K. XXII - “Tringa”, v. 343 - 344).

Kjo pamje e jashtëzakonshme, e ndjekur prej syve admirues të shtojzovallëve fantastike dhe të shekullarëve realë, rrezikohet keqas prej një akti dhunues, meqë lakmuesi i huaj Gjuri Kokoti betohet me vete:

...Tash po e marr e e çojn' Mal t' Zi, (v. 845).

Alarmi kërcënues bën që Tringa nga figurë lirike të kthehet në personazhe epike, meqë mbron me armë dy ndere njëherësh: nderin vetjak dhe atë familjar, prandaj:

...Edhe “huta” bani “bam”!

N'kokërr t'shpinës bjen Gjuri n'shkamb: (v. 864 - 865).

E mbetur fillikat Tringa bëhet e fortë, e pathyeshme dhe shkon ballafaqas drejt vdekjes nga flaka e pushkës, mbasi më parë i është lutur thekshëm Zotit kështu:

...Deh! Ti, dorën me ma ngjitë

në ketë t'mbramën për mue ditë: (v. 781 - 782).

Nga frika e përsëritjes së shënjestritit të saj përmbi trup si objekt për qitje, pushtuesi i dytë Vasil Ndreka nuk zotohet si shoku i tij me monolog kapardisjeje, por e gjuan me plumb “novice” sokoleshën, mbasi e sheh se:

...Gjallë por Tringa Shkjaut n'dorë s'ra! (v. 882).

Një lulëkuqe gjaku shpërthen mbi xhubletën e

bardhë vajzërore. Por bukuria mbijeton. Fishta, mjeshtër i dhënies së emocioneve artistike gjer në detaje, e paraqet Tringën me hijeshi origjinale edhe mbas shuarjes fizike të çastit. Heroina e poemës, e forcuar nga shartet mortore kryer ndaj vëllait të plagosur Curr, e dërgon në atë jetë mëtuesin e egër Gjurr. Gjithashtu e shenjon edhe ujkun tjetër të malit Vasil. Por ai është më i shpejtë, si profesionist luftimi në duel, kësisoj:

**... Dekun n'tokë bjen Tringa e mjera
shta'n n'oborr e kryet e dera,** (v. 878 - 879).

Vasha vritet, por bukuria e saj jo. Vajza malësore Tringë Ula, e fantazuar me romantizëm, përsërit me intensitet gjestin vetëmohues të Oso Kukës, burrë qytetar i pasqyruar me realizëm, po nga Fishta tek e njëjta poemë.

II. Jehona

Modeli i këngës lirike brenda strukturës së poemës epike, figuracioni origjinal me ruajtjen e ritmit folklorik, begatia shprehëse me thënie të qarta gjuhësore, qendërzimi bindës në vizionin gjinor, tërhoqën vëmendjen e kritikës letrare dhe të studimeve shkencore përgjatë horizontit të gjerë të pritjes.

Më 1941 në Shkodër, biografi Benedikt Dema në një krestomaci për At Gjergj Fishtën shënoi:

“Tringa, vasha kreshnike e hijshme e Nokshiqit, paraqitet prej Poetit në një shenjë qi të këputë dhime e të mneron.” (1)

Po ky studiues përgjithësoi se autori i kryeveprës “Lahuta e Malcís” me të bijën e Ulë Keqotës, shpije së mirë prej Katundit të Kastratit, e këndoi vashen shqiptare:

“... me ndiesi poetike të deja m'u krahasue me rapsodit mà të bukurat e Kombit t'onë e të vjetërsis greke.” (2)

... sikur ban me çilë pranvera (v. 346)

...nepër aha, brej e halë: (v. 348.)

Më 1961 në Shkodër, studiuesi Vehbi Bala në një monografi kushtuar Gjergj Fishtës vërejt:

“Motivi i saj zë një vend të madh të “Lahutës”. Tringa mbetet një hymnizim i një akti heroik vajze shqiptare, thurë me tinguj të butë lirikë.” (3):

sikur ban me çilë pranvera... mà fisnike 'i vashë s'e ke, (v. 359.)

Më 2002, në Prishtinë, kulturologu Sabri Hamiti në një studim mbi vargjet e epit fishtjan konkludoi:

“Cikli i këngëv për Tringën zbulon si kalohet nga ngjarja, ndodhia reale, nëpërmjet një frymëzimi krijues autorial, në shkallën e përgjithësimit dhe të idealitetit. Kjo është mënyra e zgjedhjes së situatës autentike shqiptare, për ta ngritur atë në nivelin e përjetësisë” (4):

... sikur ban dielli me dalë, (v. 347.)

Interesimi për çikën e paprekshme e të pacënueshme, përfaqësuese dinjtoze e botës femërore, vijon krejt ashtu si një jehonë me dridhje zanore pa cak kohor:

... tue lanë mbrapa 'i hulli drite! (K. XXIV - “Zana e Vizitorit”. v. 125.)

SHIRQI - MONUMENT 1500 VJEÇAR I CILI PREKET NGA GËRRYERJET E LUMIT BUNA

Dita Ndërkombëtare e Monumenteve
dhe Parqeve Arkeologjike

Data 15 Prill- Dita Ndërkombëtare e Monumenteve dhe Parqeve Arkeologjike e cila vjen me tematikën e Trashëgimisë dhe Klimës, bëri bashkë aktivistë të mjedisit e specialistë të kulturës në një diskutim të hapur mbi sfidat që ndeshim në mbrojtjen e pasurive kulturore nën efektin e ndryshimeve klimatike, në Kishën e Shirgjit (Shën Gjergjit) e shek. XIII – Dajç, buzë lumit Buna.

“E ardhmja e të kaluarës sonë”.
Trashëgimia Kulturore dhe Klima, solli

në vëmendje rëndësinë e mbrojtjes së abacisë së Shirgjit, truall i shek. VI, e cila preket nga gërryerjet e lumit Buna, dhe fatkeqësitë natyrore të cilat po rrezikojnë këtë sit të trashëgimisë kulturore.

Një ndërlidhje aq shumë e nevojshme, mes ekspozesë hartografike të lumit Buna dhe ndryshimet që ka pësuar kjo e fundit paralelisht me Kishën e Shirgjit, pasqyruar përmes fotografive të Degrand shërbyen si

reference për të trajtuar ndikimin e klimës në këtë territor me risk të shtuar, dhe peizazhin natyror si pjesë e kontekstit të pasurive kulturore në rrezik.

Diskutimi u përmbyll me mbjelljen e pemëve në sit, si një mënyrë për të parandaluar erozionin dhe përmbytjet dhe rivitalizimin e territorit të sitit të trashëgimisë kulturore.

Falënderojmë Departamentin e Gjeografisë, Universiteti i Shkodrës “Luigj Gurakuqi”, për ekspertizën dhe grupin ‘Natyralistët’, për aktivizimin, dhe panelistët për diskutimet me vlerë Prof. Ervis Krymbi, Aurora Piroviq, Helidon Sokoli dhe prezencën e famullitarit të Dajçit, Dom Gjovalin Simoni e studiuesit të Dom Nikë Ukgjini.

Redaksia

At Kolë P. Berishaj

Prej Shkodret në Toplanë

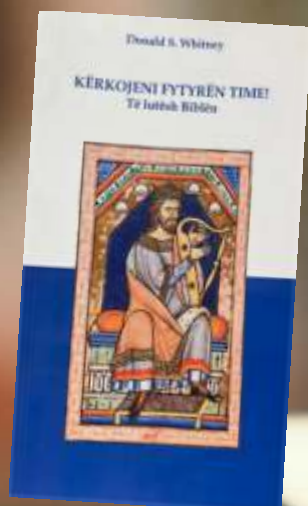
*Botimet Fishta
Tiranë - Podgoricë - 2021*

Stefan Çapaliku

Mbyllur për pushime

Botimet Fishta, Lezhë 2021

Donald S. Whitney

Kërkojeni fytyrën time!

*Botime Arqipeshkvia
Shkodër - Pult 2022*

KUMBONA E SË DIELLËS

revistë fetaro-kulturore dymujore
e Kryedioqezës Metropolitane Shkodër-Pult

Tirazhi: 100 kopje

Çmimi: 100 lekë (Evropë: 2 Euro)

Parapagimi vjetor 600 lekë
(Evropë: 12 Euro)

e-mail: n_ukgjini@yahoo.it

Web page: www.kishakatolikeshkoder.com

Adresa: Arqipeshkvia Shkodër,
Sheshi "Gjon Pali II"

Shtypur në eleven studio - www.11stud.io